

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO 3.

Julio Máñez: "Canal 9: més fem que televisió".

Albert G. Hauf: "L'epistolari dels Borja".

Vicent Alonso: "Valentí Puig o la incitació al debat".

Entrevista a Feliu Formosa: "Feliu Formosa evoca Bertolt Brecht".

Ernest Garcia: "El Manifest Comunista: una lectura encara profitosa".

Novetats de llibres de l'alfa a l'omega.

Pàgines centrals dedicades a Emili Rodríguez-Bernabeu.

LLIBRE RECOMANAT:

Pere Antoni Beuter
Primera part de la història de València
Edició a cura de Vicent J. Escartí
Universitat de València,
1998.

CARÀCTERS

núm. 3.

Edita:

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Coordinació:

*Vicent Alonso, Gustau Muñoz,
Francesc Pérez Moragón*

Col·laboradors:

*Pasqual Alapont, Rafael Alemany,
Enric Balaguer, Carme Barceló,
Josep Lluís Barona, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Josep Lluís Blasco,
Emèrit Bono, Francesc Calafat,
Ferran Carbó, Enric Casaban,
Emili Casanova, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Antoni Ferrando, Josep Franco,
Antoni Furió, Ferran Garcia Oliver,
Lluís Gimeno, Marc Granell,
Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Ramon Lapiedra,
Gemma Lluch, Josep Lozano,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Lluís Meseguer,
Isabel Morant, Vicent Olmos,
Manel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Joan Ponsoda, Eugeni Portela,
Vicent Raga, Ramon Rosselló,
Pedro Ruiz Torres, Vicent Salvador,
Vicent Simbor, Enric Sòria,
Felip Tobar, Ferran Torrent,
Pau Viciano, Rafael Xambó.*

Redacció:

*Av. Blasco Ibáñez, 32
46010 València
Telèfon: (96) 386 42 55
Fax: (96) 386 44 93
E-mail: Vicent.Alonso@uv.es*

*Il·lustracions
d'aquest número:*

Enric M. Català

Distribució:

*Gea llibres, tel. 96 158 03 11
La Tierra, tel. 96 511 01 92
Triangle, tel. 93 265 18 21*

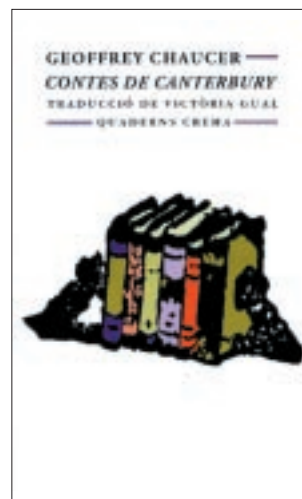
Impressió:

Impremta Palàcios, Sueca.

P.V.P.: 300 pessetes

*ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997*

LLIBRE RECOMANAT:

Geoffrey Chaucer
Contes de Canterbury
Traducció de Victòria Gual
Quaderns Crema,
1998.

Canal 9: més fem que televisió

Les línies que segueixen no pretenen ser en cap cas una crònica panoràmica de la història de la nostra televisió autonòmica, ni tampoc una reflexió sobre la distància que separa la realitat i el desig, per dir-ho amb paraules d'un poeta que, molt probablement, abominaria del que ofereixen en l'actualitat aqueixes petites pantalles instal·lades en totes les llars i oficines d'aquest món. D'altra banda, no sóc cap *hooligan* de la televisió en general, i amb menys raó de Canal 9 en particular, ni en la seua etapa fundacional ni en l'època de la perpetuació dels seus errors per part dels peperons de torn, de manera que no es trobarà en aquest escrit res distint a un breviari d'opinions que, amb sort, estaran en ocasions apegades a una realitat, la de l'evolució del nostre canal televisiu autonòmic, que més aviat mou al desànim.

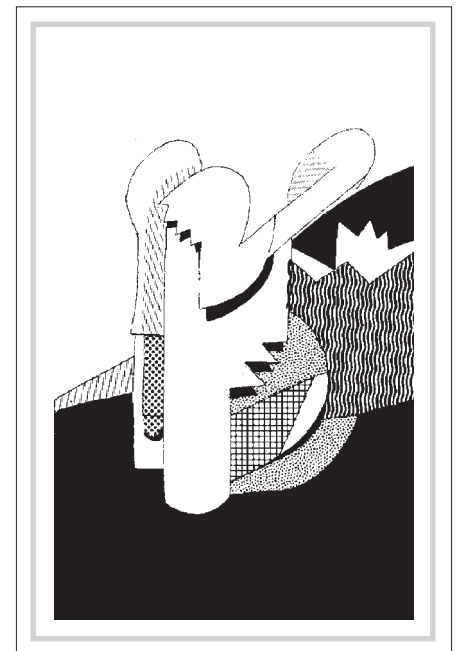
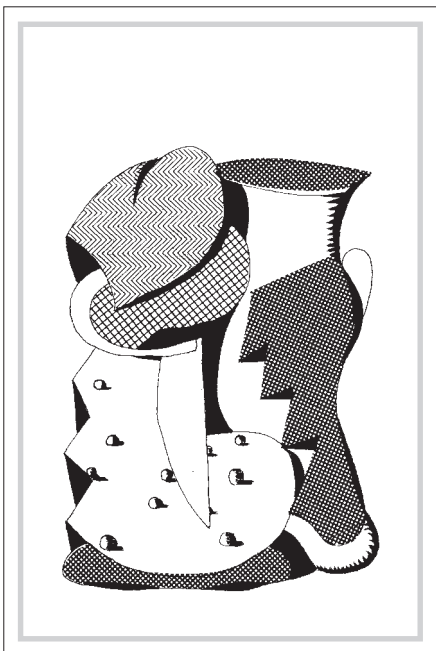
Supose que, entre els propòsits anunciats arran de la creació d'aquesta cadena autonòmica, fa cosa de deu anys, hi figurarien les intencions de sempre, és a dir, vertebració del territori cultural que ens seria propi, potenciació de la llengua autòctona, voluntat de servei públic i altres romanços que omplien sempre el frontispici d'aquells projectes de gran calibre que prompte passen a convertir-se en mers contenidors de les més diverses deixalles. En tot cas, es tractava d'un

projecte d'aquells que se'n diu il·lusio-nants, promogut pels socialistes aleshores poderosos com a espill selectiu del canvi que havien de protagonitzar, destinat a expandir també en el territori de l'audiovisual la imatge d'unes transformacions polítiques i socials de gran envergadura.

Allò cert no sempre és trist, ni tan sols té per què resultar danyós, però la veritat del nostre televisiu canal autonòmic, i això pràcticament des de la seua inauguració, és que la producció de més èxit (ara en diríem de major audiència) era una «Paella Russa» protagonitzada pel ja oblidat Joan Monleón, una programació que mereixeria més d'un estudi en profunditat encara per fer. Diguem-ne que resumia el millor i el pitjor d'un valencianisme d'escàs voltatge. Que es tractava d'un programa-concurs digne d'una orxateria o de parada de peix del Mercat Central, que pretenia connectar amb les persones valencianes majoritàriament i realment existents. Aquest populisme de rebosteria va marcar per sempre, si se'm permet una afirmació rotunda disfressada de simple hipòtesi aproximativa, el rumb de la nostra televisió autonòmica. S'emetien altres programes, és cert, però la consagració del valencianisme militant hi arribà de la mà del tàndem Amadeu Fabregat-Joan Monleón. El gat fabril i el món lleoní confe-giren un programa, amb premis d'almoïna fins i tot per a aquells anys (les famoses cincmilpessetetes), assentat en el curiós exercici d'un cert primoriverisme que res no tenia a veure en el fons amb la nostra tradició cultural, per bé que sí, no cal dir-ho, amb la més penosa de les nostres realitats. I tot això, recordem-ho, auspiciat pel socialisme aleshores regnant. No insistiré sobre aquest lamentable assumpte, però l'esmente perquè és possible que algú crega encara que no hi havia cap altra manera de fer política valenciana des de la televisió pròpia que recórrer al tiralínies de campanar endevinat per l'espectador per a construir el camí o carretera que hauria de facilitar la comunicació entre una torre i una altra. Si mal no ho recorde, això s'esdevé quan el socialisme en el poder renuncià a la comarcalització del nostre país en favor dels regnes provin-

cial, i que R. Ninyoles em perdone si m'equivoque aquí com tantes altres vegades.

Seria injust deixar de mencionar que hi va haver altres programes, com ara els informatius on un jove i animós Joan Lerma inaugurava obres o anunciava projectes diversos amb la seua presència, o els espais culturals que s'esforçaven per resultar cosmopolites —pels temes— a mans, o a veus, d'uns comentaristes inevitablement locals i seleccionats segons aquella curiosa voluntat de respecte per les quotes d'origen polític que tant dificulta ara, d'altra banda, l'exercici normal de les funcions del nostre Consell Valencià de Cultura. També cal dir que l'audiència majoritària d'aquells anys s'aborronà davant la dicció entre empordanesa i alcoiana d'un John Wayne que abans s'expressava en un perfecte castellà, cosa que s'ha d'agrair als primers, i esforçats, artistes del doblatge, que ho tenien tot en contra perquè l'audiència compregués que Marlon Brando o Marilyn Monroe no havien nascut a Valladolid. Per a mi que aquesta va ser l'aportació més important d'aqueixa etapa inaugural, feliç com tots els amors que comencen, de la nostra televisió autonòmica, com si de sobte tots els telespectadors haguessen llegit Espriu i sabessin que convenen diverses parles per a expressar un sol amor.

Però els amors eren distints. Tot allò, com és natural, no era gran cosa, però hi havia alguns assumptes que s'anaven posant al seu lloc. Que l'aparell del socialisme valencià d'aleshores no sabés com manegar un mitjà, el de l'audiovisual televisiu, en el qual no s'acabava de trobar a gust del tot, no és excusa per a certificar que es va consolidar en els registres més diversos la possibilitat de la parla més o menys particular per a expressar notícies o reportatges, emocions íntimes, concursos o esdeveniments esportius. El món trobava per fi la seua retransmissió valenciana. Per fer una distinció un poc desfasada, es tractava d'atendre més a les formes que no al contingut. És a dir, no importava massa l'índole d'aqueixa programació (però va durar massa, el seu període inaugural) sempre que s'expressés majoritàriament en valencià. És un error que es va pagar molt car.

Després vingué el que vingué i passà el que havia de passar. Alguna vegada s'ha dit que la programació de Canal 9 a mans dels peperons tenia com a funció bàsica la de buidar el temps d'emissió de qualsevol mena de continguts vinculats a la decència, però aquí convé precisar que no van fer més que aprofundir un solc que havien rebut ja traçat de bon antuvi. De tota manera, cal fer notar que les bufonades de Joan Monleón resultarien, amb el temps, autèntiques obres d'*arte y ensayo*, comparades amb el que vindria després, *culebrones* inclosos.

Deixant de banda els més que possibles negocis familiars i el joc d'interessos en l'orientació política del canal autonòmic en aquesta nova etapa del seu funcionament —per bé que cal assenyalar que durant la gestió socialista Canal 9 tenia, amb tot, un component menys directament instrumental i més pròxim a la noció de servei públic—, és possible que el primer símptoma del que havia d'ocórrer fos l'espectacular gir cap a la barroeria sense contemplacions que es va produir en el programa *Parle vosté, calle vosté*. Nascut per a omplir la nit dels divendres amb un debat més o menys amè a l'entorn de temes d'interès general amb la participació d'invitats més o menys experts en els assumptes de què es tractés i respectuosos amb les opinions de la resta de contertulians, el programa va derivar, amb la complaença de Josep-Ramon Lluch, el seu conductor, cap a una torturadora paròdia de debat on es tractava d'evitar com fos l'eventualitat de qualsevol discussió o plantejament mínimament seriós sobre qualse-

vol qüestió, i es va deixar anar sense vacil·lacions cap al territori del grotesc com a requisit bàsic del seu propi funcionament. Aquí començà a confondre's l'entreteniment més o menys festiu i relaxat amb la secreció d'un fem destinat de manera irrefrenable a créixer amb cada emissió, i que tindria, com és lògic, un efecte de contagi multiplicador sobre d'altres segments de la graella de programació.

Aqueixa miserabilització progressiva i sense aturador obeeïa sens dubte a un propòsit minuciosament planificat de guanyar audiència, des del supòsit de l'estupidesa genèrica que afectaria el conjunt dels telespectadors, i va complir els seus objectius fins al punt que els mateixos subjectes que van engegar aqueix mecanisme es van veure obligats

a introduir-hi algunes restriccions, per mirar de recuperar part de la credibilitat perduda, per no esmentar ara quelcom tan insignificant com la dignitat professional. És de nou el cas del bomber fascinat pel foc. Amb aquesta perspectiva, resulten patètiques les declaracions d'alguns responsables —José Vicente Villaescusa, Ximo Rovira, entre altres— en el sentit no ja de reforçar la conveniència d'oferir al públic allò que aquest vol veure, qüestió que tampoc és molt clar com es decideix, sinó tirant mà de l'estrafolari argument segons el qual resultaria poc respectuós amb el públic titular de femers uns programes que són del grat de molts milers de persones, de manera que els qui menyspreen el ciutadà són els qui critiquen aquests programes, no els qui els perpetren.

Filigranes dialèctiques d'aquest calibre al marge, el ben cert és que tot allò que pot empitjorar acaba fent-ho, així que prompte s'omplí la pantalla d'estremidores paròdies de debats, en els formats més diversos, on els diners públics es destinaven sense desmai a escarnir a consciència el contribuent. Els casos d'*En exclusiva* o *Tómbola*, la proliferació del riure babau del tipus caca, pet, pix, difosa per l'exhibició de vídeos domèstics i d'altres productes d'aquesta mena, en la qual resulten autèntics especialistes aquells xicots tan espavilats que componien el grup musical La Trinca, van acabar convertint-se en els reis del *prime time*, en una autèntica *juerga* de caserna on s'hi valia absolutament tot, excepte les bones maneres i el respecte per la intel·ligència de l'espectador. El dany que tot això ha causat a l'educació del gust dels ciutadans és incalculable, i de moment ha enrarit la convivència a l'hora de l'aperitiu, quan els veïns de barra o de taula encara es refocil·len amb grans riallades a compte de l'acudit tavernari que gaudiren en la sessió de nit televisiva.

D'altra banda, i sense necessitat de posar-nos excessivament seriosos, entre els aspectes perversos de la proliferació de la ximpleria des de la petita pantalla autonòmica no haurà de ser el menor la incorporació de prestigiosos professors universitaris, dramaturgs de llarga trajectòria i altra gent del saber a la nostra televisió en qualitat de guionistes, complint una funció que no sempre ha sabut sostroure's als efectes de la ràpida degeneració populista patida per la cadena. Aqueix desdeny per la tradició heretada dels sabers adquirits implica necessàriament un empobriment cultural que acaba contaminant els espectadors de més baix perfil educatiu, i practica un tèrbol oportunisme a l'hora de manipular les emocions i les insatisfaccions alienes. És cert que el rètol «telefem» no ocupa el conjunt de la graella de programació, però ho és també que els espais més fematers tenen un efecte multiplicador i una certa capacitat arrossegadora. D'una banda, per a l'espectador, que potser renuncia a veure programes d'un altre estil. Però també per als autors de programes que aspiren a una major dignitat però que no sempre renuncien, per allò de l'audiència, a insuflar un poc de brutícia al seu treball. Una anàlisi, que es deixa ací per a una altra ocasió, d'alguns *culebrones* locals, proporcionaria sens dubte un material bastant estimable sobre un assumpte tan delicat.

Julio A. Máñez

Feliu Formosa evoca Bertolt Brecht.

De la jungla de les ciutats a l'amabilitat del món. Records d'un temps difícil.

— Enguany, amb motiu del centenari del naixement de Brecht, a Barcelona hem vist ja dos muntatges teatrals traduïts per Feliu Formosa. En un d'ells, *Hola, Brecht*, vostè intervenia també com a actor.

— *Hola, Brecht* és fruit d'una idea que vam tenir amb Josep M. Mestres, que l'ha dirigida, la meua filla Ester i jo, tot i que Ester a la fi no hi va poder participar. Jo tenia un centenar de cançons i poemes de Brecht traduïts. Vam treballar sobre aquest material, en vam fer una selecció, vam agafar les músiques de l'Eisler, Weil, etc., i amb això hem fet aquest petit espectacle. A l'Institut del Teatre se n'ha fet un altre, *De l'amabilitat del món*, també amb traduccions meves, i hi ha prevista la vinguda de tres companyies estrangeres a Barcelona, i em sembla que una producció pròpia.

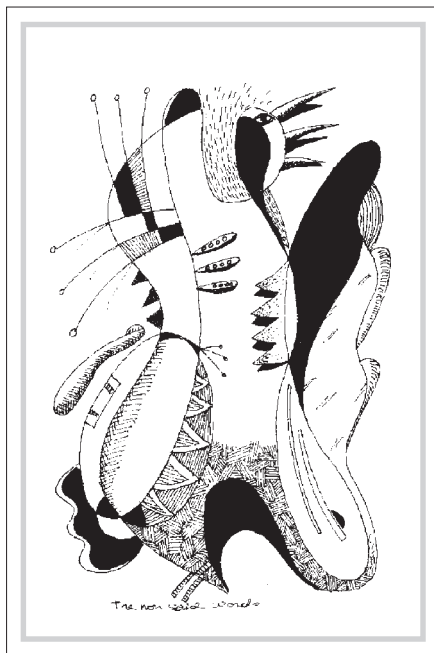
— Està content dels resultats?

— Ha anat força bé. Penso que s'ha demostrat que Brecht, i sobretot aquest Brecht anterior als anys trenta, amb les cançons, o el dels poemes dels anys 50, més humà, més reflexiu, pot arribar perfectament al públic. Fent *Hola, Brecht* cada dia em semblava que allò tenia una actualitat, i que el públic ho assumia, que li agradava.

— Entre els actes del centenari, destaca també el projecte de l'edició del teatre complet per l'Institut del Teatre. Vostè és el coordinador de l'empresa.

— Va ser una idea del director de l'Institut, Pau Monterde, que va suggerir d'editar el teatre complet de Brecht dins una col·lecció de clàssics on hi ha, per exemple, el teatre de Beckett i el de Txèkhov. El que passa és que l'edició de Brecht és bastant complicada, perquè parlem d'un home que muntava les seves pròpies obres i treballava sempre en funció de la pràctica escènica. Per tant, les peces canviaven constantment. L'edició alemanya de l'any 89, que és la que usem, n'inclou totes les variants. Hi ha tres versions diferents del *Baal*, dues de *La jungla de les ciutats*, etc. Incloure-les totes està justificat en una edició crítica alemanya, però en una traducció catalana, pensada per ser útil a la gent de teatre, què cal fer? Tenim un problema de tria, i bastant greu. El que fem és conservar l'estructura cronològica de l'edi-

Feliu Formosa és un luxe de la cultura catalana. Poeta subtil i profund, dietarista sincer, extraordinari traductor, guionista i carismàtic director i actor teatral, aquest home sensible i versàtil és també el principal coneixedor i propagador de l'obra de Bertolt Brecht en la nostra literatura. I és per això que ara ens en parla, quan a tot el món (i també entre nosaltres, gràcies al seu esforç) se celebren els cent anys del naixement de qui és, probablement, el major geni teatral d'aquest segle dramàtic.

ció alemanya i usar una sola versió de cada obra. I encara això crea problemes.

— Quins?

— Per exemple, la primera versió del *Baal* és molt extensa, és una mica com *Els bandits* de Schiller. L'obra d'un autor de divuit anys que ho aboca tot. Quan fa la segona versió, l'any 22, la redueix, en modifica el sentit, canvia escenes. Llavors, no saps massa què fer, perquè totes dues versions són importants. En altres casos és més fàcil decidir-s'hi. Normalment, procurem acostar-nos a la versió que circula per Europa de cada obra.

— Coordinar un equip de traductors, sent un mateix un traductor exigent, no crea també problemes?

— En una edició així, treballar en equip és necessari. És clar que té els seus

inconvenients. Hi ha la possibilitat d'establir uns criteris lingüístics, però és impossible establir-ne de traductològics. Hi ha traductors més lliures i uns altres de més cenyits. Hi ha qui respecta més les peculiaritats de Brecht —la puntuació per exemple—, i qui en valora més la comprensió. S'ha d'assumir que cada traducció la firma un traductor.

— Senyor Formosa, vostè ha estat i és, de fa anys, el traductor per excel·lència de Brecht al català. Des de quan li ve aquesta dèria?

— Començà l'any 58. A la Universitat féiem lectures teatrals més o menys escenificades, Anouilh, Ionesco, aquelles coses, i llavors començaven a arribar obres de Brecht en traduccions argentines, com el *Galileo Galilei*, que va ser la primera obra que vaig llegir-li. Encara tinc el llibre. Jo no el coneixia de res i em va impressionar molt. A la Universitat vam fer una lectura de *L'excepció i la regla* que és una obra didàctica. En aquella època sovintejaven molt aquestes obres, que costaven poc de fer. Llavors, la meua relació amb Brecht era una barreja d'utilització de l'autor per motius polítics i d'interès més pròpiament literari.

— Em sembla que, per a molts, les raons militants eren les úniques que hi comptaven.

— Aquestes raons eren importants. Se'l valorava com a autor comunista, d'esquerres; se l'utilitzava. A l'any 62 jo estava en un grup que es deia Gil Vicente, i la primera obra que vam fer era seva. Anàvem amb Brecht als barris. Barcelona era molt diferent llavors. Recordo que anàvem a Can Clos, que era un barri de barraques, o al Bogatell, on ara hi ha la vila olímpica, i féiem Brecht i la gent ho seguia. Eren grups més o menys organitzats, sovint petits nuclis de partit, i sempre hi havia, després, la discussió sobre el tema, i tot allò.

— I a hores d'ara, què interessa de Brecht al públic actual?

— Brecht ha passat per diverses etapes de recepció, com la lectura de Grotowski, als anys 70. L'any 77 va venir el Living Theater amb l'*Antígona* de Brecht, que era un espectacle molt provocador, molt artaudia. Després ha anat representant-se des d'òptiques distintes.

Cada tres o quatre anys hi ha algun Brecht a Barcelona. Penso que li ha passat el mateix que a Txèkhov, Pirandello i altres autors: que ha anat assentant-se com a clàssic, sense tenir en compte ja aquella militància, perquè l'època no ho demana. Personalment, el que m'interessa més és el Brecht poeta i, dins del teatre, sobretot el Brecht jove. Fa unes peces estranyes, molt expressionistes — tot i que és molt més gràfic i menys retòric que els altres expressionistes, com Toller, o Hasenclever—, el Brecht del *Baal*, de *La jungla de les ciutats*, de *Timbals en la nit*, d'*Eduard II*, és un autor molt provocador a nivell formal, i una mica difícil d'entendre, també.

— En *Hola, Brecht*, a més d'una ironia i un lirisme notables sobresortia una preocupació moral molt acusada. Un tret, justament, que no se sol destacar de Brecht.

— Vist des d'ara, Brecht és molt més moral que polític. En *La mare Courage* ataca la guerra, no un bàndol o un tipus de guerra. La tesi de *La bona persona de Se Txuan* és que la bondat és impossible en un món on hi ha desigualtat social. Però es queda aquí. No dogmatitza, no és doctrinari. De vegades sí que ho és. Rellegint ara les peces dels anys 30 al 33, sobretot *La mesura*, trobo que té un llenguatge del passat. Hi ha una certa gràcia formal, perquè usa tècniques de teatre oriental, però els personatges fan una exposició de tesis sense cap mena de matisació; això costa de pair ara.

— De tota manera, és un període molt circumscrit del seu teatre, en una època fòtudent concreta.

— Sí. I també hi ha una altra qüestió. L'any 89, al Teatre Lliure van muntar *La bona persona de Se Txuan*, i uns anys després va venir una companyia de Wuppertal a fer la mateixa obra. Brecht, com tot gran clàssic teatral, provoca idees de muntatge. La companyia de Wuppertal hi feia un tractament amb màscares, quasi de còmic, que funcionava molt bé. Tota la teatralitat de Brecht quedava justificada per un muntatge potenciador. En canvi, el muntatge català del 89 era molt bonic, però va prescindir de tota la part musical i de tot el que envoltava el conflicte estricte de la bona persona amb la societat. Això és molt perillós. El que has de fer és assumir aquesta teatralitat híbrida i buscar solucions escèniques que

la justifiquin, no simplificar-la o suprimir-la.

— Creu que el teatre català actual és capaç encara d'assumir aquests riscos i aquests diguem-ne, experiments?

— Crec que hi ha una mena de nou realisme urbà que, d'una manera potser vegetativa, ha assumit una sèrie de trets del brechtisme, però, en conjunt, el teatre català actual no és brechtian. Ara, sense Brecht no hi hauria una sèrie de recursos, que potser es notaven més als anys 60 i 70. En aquella època, aquí influïa molt Dürrenmatt, que feia un teatre més agressiu, més primari, no tan subtil com el de Brecht. Actualment, els nous autors catalans, que són molts, i em sembla que a València també n'hi ha bastants, no van per aquí. Fan un tipus de teatre que més aviat deu tenir una influència anglesa i nordamericana. Un tipus de comèdia urbana, on pesa molt la incomunicació i on el diàleg és realista i molt picat. És un fenomen universal. Un teatre realista que examina una sèrie de fets de la societat urbana occidental.

— A banda de Brecht, en quines altres activitats està embarcat ara Feliu Formosa?

— Brecht no em deixa treballar en res més. Tinc un llibre de poemes a mitges, que no sé si encara és un llibre. Des de l'octubre passat, l'edició de Brecht és el que m'obsessiona. Hi ha cinquanta mil feines petites, invisibles, que ocupen moltes hores. De moment, no puc fer cap altra cosa.

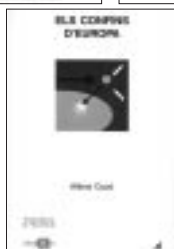
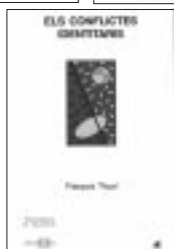
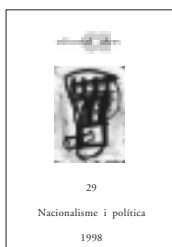
Enric Sòria

Editorial Afers

Novetats

Sant Jordi

Recerca i pensament

Antoni QUINTANA I TORRES: *La Festa de l'Estendard. Cultura i cerimònia a Mallorca (segles XIV-XX)*. Pròleg de Joan Francesc Mira, 308 pp., PVP 3.120 Pta.
Jill R. WEBSTER: *Per Déu o per diners. Els mendicants i el clergat al País Valencià*. Pròleg de Robert I. Burns, S.J., 204 pp., PVP 3.120 pta.

El món de les nacions, en coedició amb la Universitat de València
François THUAL: *Els conflictes identitaris*, 188 pp., PVP 1.500 Pta.
Alfons CUCÓ: *Els confins d'Europa. Nacionalisme, geopolítica i drets humans a la Mediterrània Oriental*, 192 pp., PVP 1.500 Pta.

Els llibres del contemporani

Ricard PÉREZ CASADO: *Conflicte, tolerància i mediació. Onze conferències de l'Administrador Europeu a Mostar*. Pròleg de Javier Solana Madariaga, 88 pp., PVP 1.040 Pta.

Afers. Fulls de recerca i pensament

XIII:29 (1998), *Nacionalisme i política*. Presentació d'Agustí Colomines i Companys, 276 pp., PVP 3.000 Pta.

editorial afers

La IVEI.

Del provincianisme al derrocament

Ignorar o menysprear la labor de la Institució Valenciana d'Estudis i Investigació (1985-96) i de la seua precursora Institució Alfons el Magnànim, reformada (1980-84) —disset anys de pletòrica continuïtat—, només ho fa l'analfabetisme militant ara en el poder. Els «liberals» i franquistes del PP han fet ascles —amb una inconsciència que només ací és explicable— d'una confraria que, gràcies a l'empenta de Manuel Girona i la direcció elegant i silenciosa de Josep Picó, havia assolit un prestigi fonamentat en un treball seriós i orientat a la recerca de la història vertadera i de la identitat més específica dels valencians.

Girona —que volia ser «el darrer president de la Diputació» (s'haurien acabat les províncies, un utopia esplèndida!)— va cedir generosament i patriòtica la criatura a un consorci amb la Generalitat: hom preveia que s'hi incorporassen les tres diputacions. Tanmateix, o Ciprià Ciscar o Joan Lerma, tant em dóna, no pogueren, no volgueren domar els barons provincials i el resultat fou, no la incorporació, sinó el reforçament de la Institució «Juan Gil-Albert» (un escriptor 'castellà' com a símbol alacantí) i, de retruc, la creació d'una mena d'oficina castellonenca de publicacions provincials, sovint provincianes.

Les idees o l'esperit PSPV del vell «Alfons el Magnànim» no devien ser gaire grats a l'aparell del PSOE. Ho dic perquè els que bramen en contra de la IVEI han brandat com a excusa que era «un cau de sociates». Pobrets errats de comptes! No s'assabentaren d'un ple del Consell (curs 1986-87) que imposà al president quatre consellers votats per tal de contrapesar els quatre polítics de l'executiva. Des d'aleshores, Joan Lerma no va tornar mai més a presidir un Ple... La subvenció es va congelar i el deseiximent va anar augmentant.

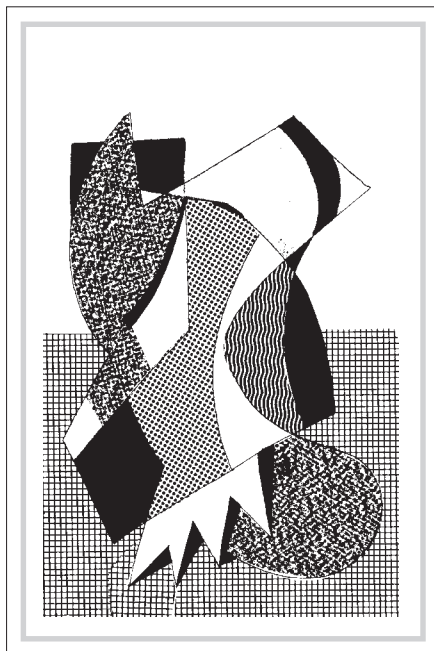
Tot i amb això, la Institució va anar fent, publicant, exposant i renovant-se. Fins al capgirament polític. Allò que Tarancón preveia com un desembarcament —Villalonga, conseller *malgré lui*, ho veia d'una altra manera o no ho volia veure— va resultar una declaració de guerra. El març de 1996, la legítima proposta de renovació de consellers (tres socialistes entre vint) no va ser païda per un

vicepresident pseudoliberal i intolerant que volia una altra cosa: després de Sagasta, Cánovas.

La resta és ben coneguda de tothom. Bernat Martí, l'únic signant de la proposta que no era universitari, era objecte de represàlies. La Institució, desmuntada i derrocada, ha de ser suplantada per una altra cosa, més tècnica, més propera a la Universitat Politècnica, més submissa. I la província de Tarancón —que viu millor a la central que no a la seua— vol assumir les desferres, el botí de la victòria. Ha guanyat la caverna. Però l'obra de la IVEI no serà esborrada fàcilment.

Vicenç M. Rosselló i Verger

Gaziel

Catalunya i la seua relació amb els pobles ibèrics va ser el tema central de l'activitat assagística del periodista i escriptor Agustí Calvet i Pascual (Sant Feliu de Guíxols, 1887 - Barcelona, 1964), més conegut pel pseudònim de Gaziel. A *Quina mena de gent som* —un aplec de quatre assajos entorn de Catalunya i els catalans, recentment recuperat per Edicions de la Magrana— Gaziel exposa la secular incompatibilitat entre els castellans i els catalans i fa una anàlisi de les «falles» —errors polítics— i les «pegues» —circumstàncies adverses imposades per l'atzar, pel «Fat»— que «han propiciat la realitat dissortada de la Catalunya actual».

Tanmateix, el tema de la catalanitat és tractat per Gaziel des de la perspectiva simplificadora i reduccionista de la Catalunya estricta. Aquesta concepció restringida de la catalanitat és, a parer meu, un mal endèmic, una malaltia perniciosa, una rèmorra insofrible que ens ha dut a una situació de paroxisme ideològic i polític i que posa en perill el futur de tots els catalans.

I és que, com deia encertadament Joan Fuster, «és català el qui parla català» i qualsevol circumloqui que mire de no dir les coses pel seu nom no és més que un subterfugi covard, una aberració inadmissible, un intent de suïcidi. Després, en la intimitat de casa nostra, podrem dir-nos valencians, baleàrics, rossellonesos, etc. De portes enfora, però, cal dir-nos catalans.

Els espanyols han estat sempre més intel·ligents i primmirats a l'hora de fer concessions gratuïtes als particularismes regionals, i són ells, precisament, els qui s'esquincen les vestidures davant el mínim intent d'anul·lar les essències de la cultura i la llengua espanyoles, fins i tot quan es tracta de defensar-les enllà de les fronteres estatals (mireu, si no, el cas de Puerto Rico).

Per tant, no podem negar-nos a nosaltres mateixos en uns moments i uns circumstàncies tan compromeses per a la llengua i la cultura catalanes si no volem ser definitivament assimilats pels nostres benivolguts, estimadíssims veïns esteparis.

Memòries d'un home d'acció

Albert Forment

Josep Renau. *Història d'un fotomuntador*
Afers, Catarroja-Barcelona, 1997
380 pàgs.

Em sembla exemplar la biografia de Renau que ha escrit A. Forment, jove però ja savi historiador de l'art, que en les primeres línies del seu text es declara «fill de l'IVAM». Exemplar per minuciosa, per documentada, per la seua capacitat de reconstrucció dels successius moments de la vida i l'obra del gran grafista, i també per la honestat intel·lectual amb què aborda els aspectes més polèmics d'aquella trajectòria.

Estudiar els setanta-cinc anys que van del 1907, en què Renau naix a València, fins al 1982, en que mor a Berlín-Est, suposa fer la història d'una generació espanyola, la de les avantguardes. Bona part de la mateixa es va decantar, durant els anys republicans, pel compromís polític, cosa que la féu derivar al realisme social. Després del tràngol bèl·lic, per a la majoria dels qui es van ubicar en aquelles coordenades, vindria l'exili. Alguns, com ara Renau, per fortuna viurien també el retorn a una Espanya democràtica, i el reconeixement.

Membre d'una família d'artesans i artistes, el precoç Renau accedeix gradualment, durant els anys vint, a la modernitat estètica. Forment evoca molt bé aquella València, i aquella Escola de Sant Carles on el futur grafista coincideix amb Manuela Ballester —que es convertirà en la seua esposa—, amb el seu germà Tónico Ballester, amb Carreño, amb Badia... Interessants les dades sobre la seua etapa *déco*, sobre la seua exposició de 1928 al Círculo de Bellas Artes de Madrid, sobre el seu coneixement de les propostes del 27 —ell mateix provarà fortuna amb el vers— i, en un pla internacional, del surrealisme, en el qual s'inscriu el seu primer fotomuntatge, *El hombre ártico* (1930). Pel que fa a la seua connexió amb Alberto, Palencia i els altres artistes que veuen en Vallecas el símbol d'un art d'avantguarda, però arrelat en un paisatge, val a dir que tant Renau com Ballester o Pérez Contel participaren breument d'aquella estètica, que després rebutjarien, com ho demostra la polèmica de 1935, entre *Nueva Cultura* i Alberto.

el simbolitza, a València, una plataforma àmplia como *Murta*, el primer número de la qual es publica el 1931, ben aviat en canvi es radicalitzaran les coses. Renau fa aleshores un decisiu pas endavant, integrant-se en el PCE —abans havia estat anarquista—, impulsant la UEAP i la importantíssima revista, ja esmentada, *Nueva Cultura*, alhora que manté relacions amb altres intel·lectuals comunistes, com el també valencià Juan Piqueras, animador de *Nuestro Cinema*, o com Alberti, que funda *Octubre*. Sorgeixen aleshores algunes de les seues realitzacions més justament cèlebres, com els cartells per a Les Arenes, i per a la «Corrida de la Prensa de Madrid» del 1935.

Atenent que Renau era un dels intel·lectuals més preparats que tenia el PCE, era lògic que la guerra civil i la consegüent «conquesta de l'Estat», per dir-ho amb l'encertada fórmula de Forment, el propulsàs a càrrecs de responsabilitat. Com a director general de Belles Arts, impulsà la protecció del Patrimoni i va ser un dels artífexs del prodigiós pavelló de l'Exposició de París de 1937. En el terreny de l'obra és l'època dels fotomuntatges entorn dels «tretze punts» de Negrín.

La quasi totalitat de la segona meitat del llibre —els capítols del cinqué al nové—, està dedicada a l'exili, mentre que el desé versa sobre el retrobament amb València. Forment reconstrueix l'arribada de Renau a un Mèxic on descobreix el muralisme de la mà de Siqueiros, el seu treball com a grafista —«publicitat capitalista a l'ombra de Stalin»—, el naixement del fonamental cicle de fotomuntatges *The American Way of Life*, els debats polítics, en els quals s'identifica amb l'ala més dura del PCE, arribant fins i tot a atacar Max Aub, o al seu abans admirat Picasso. Igualment analitza de manera pertinent i crítica l'etapa a la RDA, on malgrat la sintonia política, i els encàrrecs, especialment importants en l'àmbit muralístic, no sempre li va ser fàcil la vida.

Quant al retorn, Forment evoca llaços amb Fuster, Estellés, Llorens, Alfaro o els Crònica, la presència en la Biennal de Venècia, la retrospectiva madrilenya de 1978, el cartell de l'any següent per al PCPV, el naixement de la Fundació Renau...

Parodiant Baroja, es pot veure en aquesta excel·lent biografia, en la qual s'equilibren intel·ligentment llums i ombres, el més semblant a unes *Memories d'un home d'acció*, a aquella autobiografia que Renau no tingué temps d'escriure, si bé anà deixant-nos-en fragments arreu, com ara aquelles apassionades i apassionants notes amb les quals el 1977 prologà la reedició facsimilar de *Nueva Cultura*.

Die Entfernung/ The Detachment

Berlín 1989. Ha caigut el mur que encerclava l'oest de la ciutat. Els berlinesos ja es poden moure per tot el territori sense patir les humiliacions de la *Grenzpolizei*. Els ciutadans amb l'estrenada llibertat de moviments poden agafar el metro a l'estació de Friedrichstrasse i baixar a Tegel o a Alt-Mariendorf. A aquest nou escenari li correspon un nou decorat. I en aquest decorat s'ha decidit que hi ha alguna cosa de més. En un comunicat de la Cambra de diputats del Land de Berlín fet públic el juny de l'any 1992 es pot llegir: *Quan un sistema de dominació s'ensorra o és derrotat, els monuments que ell ha produït perden per principi, en la mesura que servien a la legitimació i a la consolidació del sistema de dominació, el seu dret a existir*. Els diputats berlinesos han sentenciat a l'eliminació i a l'absència un munt de monuments polítics que havien crescut al llarg de les darreres dècades a l'est de la ciutat. Resulta estrany omplir amb el record el buit que els funcionaris territorials s'han encarregat de construir. Els qui hem conegut l'estàtua de Lenin feta amb granit ucraïnès a l'actual plaça de les nacions unides notem com una punxada la seua absència quan hi passem camí dels jardins de Friedrichshain. No enyorem Lenin. No enyorem el que representava. Enyorem les mirades que li hem dedicat, els crits dels xiquets als seus peus, la remor dels tramvies rebotant contra aquella mola de pedra amable i al mateix temps amenaçadora que formava part d'aquell paisatge. Enyorem un període de la nostra existència...

Per documentar aquests esdeveniments Sophie Calle va visitar l'any 1996 indrets berlinesos on havien estat eliminats símbols de la història de la RDA. Va demanar a vianants i veïns que descrigueren els objectes, que en altre temps omplien aquests llocs buits. Va fotografiar l'absència i va substituir els monuments absents per records d'ells. El resultat fou *Die Entfernung/The Detachment*, que amb ocasió de l'exposició *Deep Storage. Sammeln, Speichern, Archivieren in der Kunst* s'ha tornat a mostrar al públic aquest hivern al Kulturforum berlinès, vora la Potsdamerplatz de final de segle envaïda per les bastides i les grues.

El lector d'aquesta tria de seixanta-quatre cartes, redactades entre 1473 i 1504 i relacionades amb la llegendària estirp valenciana dels Borja, se sent tot d'una colpit per uns missatges necessàriament funcionals, i per això escrits en un llenguatge planer i entenedor. En ells s'emmiralla, nua i crua, la realitat d'una història que es presenta en forma d'un mosaic bigarrat, on els colors brillants alternen amb els grisos més rutinaris i obscurs; o, si ho preferiu, com una polifonia on les diverses veus dels protagonistes (Joan, Jofré, Cèsar, Beatriu i Isabel-Lucrècia Borja; Jaume Serra, Jaume Conill, Joanot Artés, Jaume de Pertusa, Bernat de Vilamarí, Antoni Gurrea, etc), es contrasten mútuament per a coincidir en una mateixa tonada amatent i on, sobre l'obsequiós virtuosisme dels qui s'esforcen per marcar contrapunts o seguir-ne les cadències, destaca sempre la veu imperiosa d'Alexandre VI.

Diffícilment un creador de ficció podria arribar a insinuar la sensació de minució verisme que traspuja d'aquestes missives, tan reals i per això tan difícils d'inventar. Llegides així, com a conjunt, ajuden a recrear un paisatge i unes fisonomies que queden prou dibuixades en alguns dels seus trets més destacats, però també amb llacunes suficients per activar la nostra imaginació. Qui s'agradi de llegir o d'escriure novel·les omplirà amb delit aquestes llacunes, que mai no pretenen omplir les notes massa escadusseres que acompanyen el text, per a bastir mentalment la seva visió personal d'aquella nissaga de poder. En especial la del papa Alexandre VI, amb les seves ambicions terrenals de poder i la seva instintiva humanitat en tot allò referit a la fillada; del jove duc de Gandia i de tota la seva cort fantasmal. El que millor s'insinua és aquest àmbit, on es menegen, sempre mirant-se de reüll, conspirant i malparlant uns dels altres, uns administradors i uns secretaris llepafils, que tracten inútilment de controlar el luxe, cobdícia i poca vergonya del sèquit castellà de la duquessa (els Juana

De València a Roma.
Cartes triades dels Borja
Edició i estudi de Miquel Batllori
Pròleg de Modest Prats
Barcelona, Quaderns Crema, 1998
218 pàgs.

Vaca i «Pero Buey», morts de fam, caricaturitzats en la pàg. 162), i que malviuen per aplacar amb reiterades exculpacions les sospites i el constant i minució escrutini moral i sobretot material del papa. *Ni robe, ni jamás robí, ni poria robar*, arriba a escriure en trinitària i contundent afirmació, el frustrat arquebisbe i famós humanista Jaume Serra, empaitat per la malfiança del seu senyor!

El sant pare, sempre obsessionat per les rendes i beneficis vacants necessaris per eixugar les constants i exorbitants despeses, és clarament percebut per tota aquesta clientela més o menys distant, com una font inexhaurible de ducats i de possibles prebendes. Ultra les despeses relacionades amb la defensa dels castells, cal destacar les destinades a mantenir la glòria cavalleresca del jove duc gandienc. Els dispendis en festes, justes i mims, criats, joiells, vestits i «atavíos» (pàg. 154), són clarament considerats com

instruments d'una política de captació, és a dir de fama i prestigi, que mostra fins a quin punt novel·les com el *Tirant* o el *Curial*, on s'incideix en la importància de l'or per a guanyar l'honor, tenen una base ben real. Percebem també com és de considerable la distància entre la ficció i allò que en realitat podia permetre's un país com el nostre, sense l'extraordinari subsidi de la cort pontifícia. El fet és que l'amor de pare acaba vencent la natural gasiveria del vell Borja, el qual, de Roma estant, dirigeix, en un constant estira i arronsa més propi d'un tractant de cavalls que no d'un pontífex, la trama de l'adquisició de terres valencianes destinades

a fonamentar el poder de la dinastia. No es tracta, tanmateix, de cap *Papa Goriot* resignat i silenciós. Ben al contrari! La distància material serveix ací per a fer encara més remarcable la seva exigent omnipresència. Les cartes ofereixen materials més que suficients per a fer un estudi sobre la grandesa i la misèria del poder. I allò que sorprén al lector modern és la naturalitat, amb la qual el papa i tots els seus familiars acaparen, accepten i usufructuen, amb totes les seves naturals seqüeles i corrupteles, aquest poder que clarament perceben com un feu de la divinal providència.

Ja he insinuat que l'estil planer i directe ofereix sorpreses molt agradables. A destacar les nombroses expressions col·loquials, la descripció de juraments i insults (*fer lo rat ab les dones, bravejant per cap de Déu, fer orella de mercadant, té un ull entre los cecs*); les castellanades, les bromes i llatinades clericals (*ja es vengut lo messies; cessen les profecies*), o la metafòrica transformació de la cort ducal en *favar verd* i la velada al·lusió als lladres com a *quatre evangelistes*, etc. Menys destacables són les errades de transcripció (p.e.: *ensajat* pàg. 76, *m'ba, n'ba?*, pàgs. 143-4); de puntuació i d'accentuació, que fan recomanable la revisió d'aquest interessantíssim conjunt en una propera edició.

Aranguren en el record

Pompeu Casanovas (ed.)
Per una cultura democràtica
Fundació Caixa de Sabadell
Sabadell, 1997
110 pàgs.

Només set mesos després de la mort de José Luis López Aranguren, Pompeu Casanovas va organitzar un curs amb la intenció de «recollir el seu esperit i convertir-se en un fòrum de reflexió comuna sobre problemes vius». Lluny de qualsevol voluntat hagiogràfica, el cicle aplegà un espectre prou ample de filòsofs, fonamentalment dedicats al pensament ètic i polític, i d'investigadors procedents d'espais tradicionalment considerats afins, el dret i la sociologia, amb un objectiu explícit i gens inofensiu: «aquest cicle-homenatge fa seva la idea de *remoralització* i d'esperança activa davant de qualsevol intent *des-moralitzador*». La publicació aplega, doncs, les diferents ponències, convenientment revisades pels seus autors sense que, amb això, com passa sovint, els textos hagin perdut res de la vivesa pròpia de l'oralitat i del caràcter d'actualitat punyent amb què gairebé tots ells pretenien incidir en la reflexió sobre el present. Es tracta d'una publicació important que posa de manifest no només el mestratge dispers que Aranguren ha exercit en bona part del pensament social espanyol i català, sinó sobretot l'encert de moltes de les tendències especulatives anunciades en el conjunt de la seva obra.

Després d'una «Glossa del professor Aranguren» esbossada per Victòria Camps, els diferents participants van trencant, des del seu espai d'investigació i des de la seva pròpia perspectiva, diferents reflexions al voltant de problemes que ja Aranguren havia encetat i que, encara ara, continuen oberts. Em limitaré només a fer una cartografia de les posicions recollides en aquest text estimulants que em sembla de lectura inexcusable.

Eduardo López Aranguren («Relacions entre els poders central, autonòmic i local») proposa uns interrogants sobre les relacions entre els diferents poders que intervenen en l'articulació de l'espai consociatutal espanyol, centrant-se en qua-

tre línies: competències, responsabilitat fiscal, autoritat reguladora i presència de les comunitats autònomes en la UE. Rubert de Ventós («Pluralisme personal i pluralisme polític») planteja les relacions entre ciutadania i cristianisme, postulant, des de fora, «una mena de cristià per venir que aplicarà el seu universalisme espiritual no a reforçar sinó a relativitzar l'absolutisme de la polis», i sense deixar d'apuntar la perversió de la redundància continguda en la tesi de les identitats concèntriques. Isidre Molas («Identitat i formes del nacionalisme») rastreja les matrius principals del pensament polític català contemporani en les grans concepcions vuitcentistes, la liberal i la tradicionalista o contrarevolucionària, origen de dues visions contraposades de la nació, com a societat i com a comunitat, respectivament, que continuen configurant bona part de les reaccions primàries en els dominis de la discussió nacional. Antoni Domènech («Ètica, cultura i racionalitat»), partint de la seducció gairebé irresistible que tothom sent davant d'aquests tres conceptes, intenta de resseguir les tensions que es produeixen entre ells, sense deixar-se emportar pel conformisme de la paradoxa: malgrat la desmesura dels propòsits, val a dir que les aportacions que fa són precises i suggeridores. Salvador Giner («Altruisme cívic i democràcia») reflexiona sobre els problemes que planteja la participació activa dels ciutadans en el seu ordre polític i moral, apostant pel que anomena «democràcia tridimensional» i per les organitzacions altruistes com a forma de participació de la ciutadania genuïna. Fèlix Ovejero («La crisi del pensament marxista») es mou també en el terreny de l'exploració d'una paradoxa: la debilitat del marxisme i la força del pensament marxista, d'una banda, i, d'altra, la innecessarietat tradicional de la reflexió ètica en un corrent, com el marxisme, concebut com a moviment social emancipador: des d'aquí replanteja la interpretació de la justícia, la idea d'exploació i la crítica del capitalisme. Finalment, Javier Muguerza («L'individu davant l'ètica pública») reobre la vella discussió sobre la interrelació entre allò públic i allò privat apostant per l'autonomia i per la responsabilitat del subjecte moral en la línia, arangureniana, de la *democràcia com a moral*.

Prou material, com és ben palès, per encetar un diàleg amb el pensament d'Aranguren i amb les ferides del nostre present. Cosa que ve a ser el mateix.

Xavier Antich

D'autre fois, calme plat, grand miroir

*Les literatures catalana i francesa
al llarg del segle XX*

Edició a cura de Claude Benoit,
Ferran Carbó, Dolors Jiménez
i Vicent Simbor

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Barcelona, 1997
442 pàgs.

Si a algú li semblava estrany el títol d'aquesta ressenya, o excessivament especialitzat, podríem fer un exercici complementari d'imaginació i subtitular-la, molt més pràcticament: «Anàlisi de les literatures francesa i catalana a través d'un pont d'espills».

Un dels referents més atractius i paleosos de la nostra literatura contemporània ha estat, sense cap mena de dubte, la literatura francesa. Això ha estat possible gràcies al fet que la recepció estètica d'escriptors com Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, Verlaine, Eluard o Apollinaire (en poesia) i Montaigne, Voltaire, Proust, Camus i Sartre (en assaig i novel·la), entrà ben sovint a formar part —com s'extrau de les conclusions globals d'aquest I Congrés de Literatura Comparada francesa i catalana— de les lectures ineludibles dels nostres escriptors, al costat, també, de la recepció directa de les obres provinents de la literatura italiana (des de D'Annunzio, Marinetti, Leopardi, Calvino, Pavese i Bassani, posem per cas), i de l'anglesa i l'alemanya (des de les traduccions de Joan Maragall, Josep Carner, Marià Manent o, més recentment, de Feliu Formosa, Sam Abrams o Ricard Salvat, per exemple). Tothom qui pose els seus ulls amb un cert interès crític o estudiós trobarà que les ponències i anàlisis encabides dins d'aquest llibre obrin un ventall ben suggerent de recerques acadèmiques i científiques ben rigoroses. I si dic açò no és per fer la típica ressenya laudatòria, sinó com a lector apassionat d'autors francesos.

El mateix creuen Claude Benoit, Ferran Carbó, Dolors Jiménez i Vicent Simbor, curadors de l'edició, tal com ens diuen al «Pròleg»: «La influència de la literatura francesa contemporània ha estat tan important que no es pot fer una història de la literatura catalana sense les

L'univers del poeta

oportunes referències a la història de la literatura veïna. I aquest és precisament l'objectiu amb què naix aquest primer congrés». Cosa que els llança a la proposta, engrescadora, costosa i summament positiva, que cal encoratjar, de bastir pròxims congressos amb una periodicitat de tres anys. Tot i tractar-se d'un gruixut volum (440 pàgines) i d'unes Actes d'un Congrés, aquest llibre resulta, en general, ben fresc i, alhora, és capaç de despertar inquietuds i trencar alguns tòpics referents tant a la nostra literatura com a la francesa. Un d'ells és el dels punts de contacte, construïts bàsicament de manera unidireccional des de França cap ací i no sols limitats al segle XIX i XX sinó provinents d'uns lligams ben anteriors, ço és, des dels trobadors i l'estreta relació durant molts segles amb l'Occitània, passant pels contactes que ja Ramon Llull establí amb la Universitat de París fins a les influències més colpidores de la bohèmia del París de finals del XIX i principis del XX en els nostres autors modernistes i avantguardistes i a la influència de Montaigne, Voltaire i Camus en l'assaig fusterià, per posar uns exemples ben coneguts.

Com podem veure, tot un seguit d'interrelacions que han ajudat a bastir dues literatures —una, la francesa, pertanyent i retroalimentada per un estat jacobí i poderós; l'altra, la nostra, sense un estat propi però amb una força i imaginació envejables— alhora diferenciades i semblants, però unides per un veïnatge engrescador. I aquesta —tòpica?, falsa?— paradoxa és la que intenta enderrocar i/o explicar aquest llibre. A través de les trenta comunicacions d'aquest congrés, així, el lector podrà situar-se dins d'un entramat de connexions veritablement apassionant.

És força coneguda l'anècdota, recordada per Josep Iborra, en què, allà pels anys 50, trobà Joan Fuster llegint el suplement cultural de *Le Figaro*, quan uns altres contertulians es trobaven dirimint sobre fets nacionals i/o temes literaris locals. Aquesta imatge resulta ara, amb el pas dels anys, un veritable botó de mostra de les estretes connexions establertes, durant aquest segle, entre la literatura francesa i la catalana, ineludibles companyes de viatge en el camí de la dimensió europea. I aquest llibre constitueix un ben atractiu i aclaridor guiatge —que qualsevol lector encuriós o conscient no hauria de passar per alt— per unes constants literàries bastides a través d'un calidoscopi ben suggerent de paraules, idees, símbols i ponts literaris.

Manel Garcia Grau

Marie-Claire Zimmermann
Ausiàs March o l'emergència del jo
IIFV-CEIC Alfons el Vell, PAM
València-Barcelona, 1998
313 pàgs.

L'IIFV, en col·laboració amb la Institució «Alfons el Vell» de Gandia i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ha editat en la «Biblioteca Sanchis Guarner» una antologia de treballs de Marie-Claire Zimmermann, catedràtica de Literatura en la Universitat de la Sorbona i directora del Centre d'Estudis Catalans de París. El volum se suma a les aportacions que, en ocasió del centenari d'Ausiàs March el 1997, han anat enriquint la bibliografia i els estudis sobre el poeta. En aquesta ocasió es dona accés als investigadors a un recull de treballs de la professora Zimmermann, produïts en la seua dilatada trajectòria com a estudiosa d'Ausiàs March, treballs que en molts casos eren ja de difícil accés. A més a més es tracta, com indica Albert Hauf en la introducció, d'un homenatge no només al poeta, sinó, en la figura de la professora Zimmermann, a tots els investigadors i universitaris d'arreu del món que han estudiat Ausiàs March. A l'hora d'entendre l'univers poètic de March, Marie-Claire Zimmermann ha seguit un camí d'estudi bàsicament immanentista dels poemes. Aquesta

línia l'ha conduïda, des dels seus primers treballs, a la definició de la veu del poeta com a característica essencial de la seua obra, una veu que el presenta sol, turmentat, autodestructiu i, en aquest sentit, a la determinació del que anomena el jo emergent del poeta.

Els tretze títols que componen el volum abracen, des de diverses perspectives, l'anàlisi de la veu del poeta, el sentit ontològic de la seua creació i el fracàs continu de la seua recerca. Les imatges, les metàfores, les dissimetries configuren un estil en què «la desesperació radical del subjecte roman invariable en els 128 poemes» (p. 147). Aquest jo que «va escriure per ésser» (p. 222) és l'element que dóna singularitat a l'obra de March, i la converteix en la iniciadora de la poesia catalana moderna.

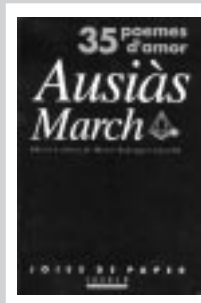
Alguns articles del recull fan veure l'originalitat de March respecte de la tradició trobadoresca, en la qual, tanmateix, s'inscriu; són els capítols «Les metamorfosis del maldit en Ausiàs March», «Ausiàs March dins del poema: divergències i convergències del jo», «L'esparsa a l'obra d'Ausiàs March: un esquema bàsic de la poetització» i «Lir entre carts, i l'espai metafòric marquès». D'altres insisteixen en els aspectes formals, les metàfores, les imatges, com és «La comparació i la substantificació a l'obra d'Ausiàs March: recerques sobre les noves funcions poètiques de la imatge». En alguns casos l'aproximació es fa a través d'un poema concret, com en el capítol vuitè, sobre el poema XXVIII. En d'altres, l'anàlisi parteix de cicles complets, com en el cinquè, sobre el cicle «O foll amor», el setè, sobre els cicles de la maduresa i el dotze sobre el cicle «Lir entre carts». En uns altres casos l'èmfasi recau en els símbols de la poesia marquès; el foc, les representacions del cosmos, les imatges del conflicte intern del poeta. Tampoc no hi manquen les hipòtesis sobre la possible relació entre l'aïllament del poeta de la cort d'Alfons el Magnànim i el pessimisme constant de la seua poesia, o les aportacions sobre els receptors reals d'aquelles poesies, que March escrivia lluny de la cort.

Tot plegat, es tracta d'un conjunt de treballs que analitzen l'obra d'Ausiàs March tenint en compte els diferents aspectes que la integren, i que descomponen, per fer-los entenedors, els recursos retòrics, les obsessions, les imatges i els símbols d'aquell univers. Marie-Claire Zimmermann ens proposa entendre la poesia d'Ausiàs March des del concepte essencial que l'origina: el desig de ser i de trobar una resposta al fracàs del jo del poeta.

Marinela Garcia Sempere : 11

*Alfabet
teològico-
promocional
de llibres...*

...per al Sant Jordi 98 i alguns dies més.

Una, a la tendra edat de vint anys i en una situació econòmica familiar bastant privilegiada, no comprén massa bé això de la crueltat de la vida. Probablement, sí, es té una idea aproximada de com de dur és el món, però es veuen tan llunyans els problemes d'atur o els matrimonials, que en llegir *La lluna vista des de la terra a través de la tele*, títol original de l'obra que apareixia a la primera edició, te n'adones que no tot són flors i violes.

A cadascun dels onze contes de què consta el recull, l'autor ens mostra amb acidesa una realitat que maltracta els individus, i uns individus que pateixen amb resignació les agressions del món que els envolta sense poder fer res per evitar-les, i és que «la vida fa com fa i no com voldríem que fes».

Tots els contes parteixen d'una base que podríem anomenar *real*, d'una quotidianitat estàndard que tots els lectors podem reconèixer en la figura del veí, del ric del poble... Però, quan arribem a aquest reconeixement, apareix un element absurd que trastoca la història i la duu a assolir el regust satíric que asaborim al final. Per exemple, tenim el cas del conte del xiquet geperut, on el monstre en realitat no és ell sinó els familiars que el tracten com a tal, o el cas del jove que agafa el tren cap a Barcelona a cercar treball i, quan el llancen pel Garraf, s'adona que, si no hagués baixat, a hores d'ara no sabria ni que aquell lloc existeix, o també el del pintor que mor en la misèria i és reconegut anys després. Són situacions que pertanyen a l'enciclopèdia col·lectiva del lector (qui no ha vist una pel·lícula on

Quotidiania delirant

Toni Cucarella
La lluna vista des de la terra
Columna, Barcelona, 1995
96 pàgs.

el marit se'n va a comprar tabac i no torna?) que Cucarella aprofita per barrejar amb elements absurds (ja no és tan usual que la família li faça menjar, a aquest marit, la mateixa paella que es va deixar a taula vint anys enrere) i aconseguir de fer una crítica satiritzant de la nostra societat.

En aquest sentit, el mecanisme dels contes recorda al de les historietes del gallec Miquelango Padro, que precisament porten el títol de *Quotidiania delirant* perquè plantegen també aquesta convivència entre elements quotidians i absurds.

Podem dir que és una forma de, mitjançant fets reconeixibles per al lector, esguitats amb una certa dosi de deliri —però perfectament possibles—, fer-lo adonar-se de com és el món en què viu: aquesta dualitat ja és present al títol del recull, *La lluna vista des de la terra*, que plasma subtilment tots aquests elements de què parlem. És el nostre món, són les nostres vides arrelades a la quotidianitat

—la terra—, i l'autor n'observa la part absurda —la lluna—, des de la seua condició d'arrelat. Açò encara s'accentua més si tenim en compte la segona part del títol que apareixia en la primera edició i que encara es conserva sencer en un dels contes: «A través de la tele». Què distorsiona més la realitat que un aparell de televisió?

La meua àvia sempre em deia que deixés d'estar sempre a la lluna i que, a la meua edat, ja era hora que toqués de peus a terra. Suppose que a tots ens ho han dit alguna vegada. Cucarella, gran coneixedor del llenguatge col·loquial, ha sabut explotar-ne molt bé el significat. És per això que no podem deixar de remarcar la senzillesa en l'expressió que impregna tots els contes.

Trobem en el llibre nombroses expressions col·loquials que demostren clarament la procedència valenciana de l'autor. A més, hi ha un marc geogràfic perfectament definit, amb nombroses referències a carrers, places, ciutats, situacions, personatges... que ajuden a assolir el caire versemblant de les històries que narra i que li permeten d'arribar més fàcilment al públic lector —si més no, el valencià—, que reconeix el llenguatge emprat, la informació implícita, i pot situar gran part dels llocs.

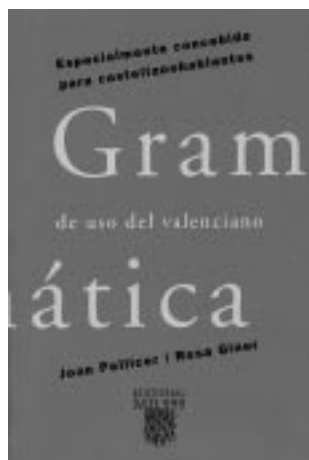
En definitiva, és un llibre entretingut, de lectura fàcil i ràpida (no arriba a les cent pàgines), profundament satíric, on els mals vicis de la societat, com ara la hipocresia social, l'abús de l'autoritat, la depravació, l'escepticisme... són el centre de la dura paròdia del seu autor.

Carme Laguarda

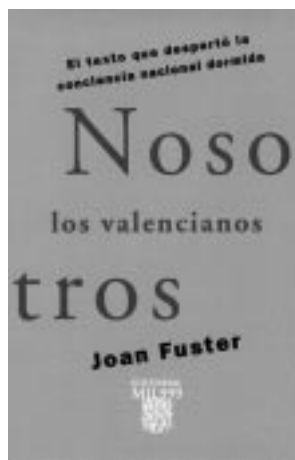
EDITORIAL
MIL999

EDITORIAL
MIL999

&

EDITORIAL
MIL999

EDITORIAL
MIL999

Vida de naturalista

Martí Domínguez Romero
Les confidències del comte de Buffon
València, Tres i Quatre, 1997
234 pàgs.

Jo tenia una autèntica curiositat per conèixer aquest llibre, suscitada per la grata esperança de trobar-me submergit en el record d'una prosa confortable i intel·ligent que m'havien deixat molts articles periodístics de l'autor. La curiositat ha estat ben compensada, sens dubte perquè es correspon als mecanismes de creació literària que potser hi ha en l'origen de l'obra —fruit també, potser, d'una curiositat. No resulta difícil imaginar que el moviment de l'escriptura deu molt a la mateixa preocupació de qui el va emprendre, amb una facilitat només aparent, per ambients, descobertes i personatges claus en l'evolució de la ciència que practica. Martí Domínguez Romero és biòleg i Georges-Louis Leclerc (1707-1788), més conegut pel seu títol de comte de Buffon, tan decisiu en la investigació del que en el seu temps s'anomenava *Història Natural*, no podia deixar de ser per a ell una figura atractiva.

Aquesta atracció és ben visible en el desenvolupament de la narració biogràfica que Martí Domínguez ens ofereix amb còpia de dades, anècdotes i reconstruccions parcials ben encaixades entre si d'una època admirable. Com ho és l'apreciable voluntat i capacitat estilística del narrador, que recrea —i busca amb traça— un ordre en l'estructura, una calma calculada en l'organització dels materials que extrau d'ací i d'allà, amb minuciositat erudita, i una voluptuositat en la tria del llenguatge, que tal volta deuen també alguna cosa a les aspiracions d'algunes de les ments més clares de la Il·lustració francesa.

La trama d'aquestes «confidències» del naturalista conté dues parts que l'enceten i la tanquen. En elles, l'autor fa veure que es limita a publicar les memòries inèdites i desgonegudes de Buffon. Fóra inútil dir aquí que és un truc tan tòpic i heretat de la novel·la de gènere que només pot ser vist com un simple divertiment de complicitat amb qui llegeix. Es podria pensar que era l'únic recurs perquè Martí Domínguez estiga present en la història, però no em sembla que aquest siga el cas: es tracta d'una

novel·la en què apareix amb una implicació ben personal. La ironia del preàmbul i de l'epíleg completa, si de cas, la implicació.

Tenim davant «només» un joc literari realitzat amb astúcia i enginy? Segurament és més que això, encara que ja seria prou si només ho fos.

En alguna mesura —i no és aquest l'espai per als exemples ni els detalls— hi ha també una comprensible posició personal en l'elecció del moment i encara del protagonista. No és Voltaire ni és Rousseau, els seus contemporanis que tenien la culpa de tot el que immediatament passaria a França i a Europa, segons la cançó. És Buffon l'elegit, Buffon, un científic que naturalment tendia a l'objectivitat però que sens dubte estava tocat per un grau innegable d'optimisme —com es pot veure en el llibre de Domínguez Romero— i d'escepticisme matisat i benèvol. És Buffon, aquell que proporcionà un dia a Pla, a través de les seues teories sobre la duració de la vida dels cavalls, una visió d'esperança entorn de la possibilitat de tenir una llarga existència.

Tres vegades he estat a París i no voldria renunciar a tornar-hi. Mai no he estat al Louvre ni a la Biblioteca Nacional —per posar dos exemples forts de la meua ignorància. Ara, sempre vaig dedicar alguna estona en les curtes estades a passejar pel Jardí de Plantes —el Jardí del Rei— que Buffon va dirigir. Fins i tot, fa molts anys, un dia que plovia amablement, a mitjan juny. D'alguna manera, llegint aquest llibre, he fet novament la visita ritual, una mica bocabadat enfront de la natura, fins i tot presentada artificialment, i de les explicacions que ens donen —com no puc deixar de fer.

Titànic

Segons un tòpic com un mamut, la funció de la crítica és exercir de guia sobre els lectors: un «filtre» que serviria al públic per destriar allò vàlid d'allò que no ho és. Aquesta opció, tan respectable com predominant, no hauria d'impedir la consideració d'altres. Per exemple, la del crític com a lector situat en pla d'igualtat respecte del lector que, alhora, el llegeix; l'única diferència entre tots dos, segons això, és que un ha publicat la seua opinió. En aquest cas, la funció crítica és la de simple referència i no la de guia, que sempre pressuposaria un nivell superior per al lector crític i un d'inferior per al «normal» —diferència d'estatus evident des que s'hi assumeix que el primer és l'únic amb capacitat de decidir pels dos. Per contra, en igualtat de plans, tu pots coincidir amb l'opinió del crític de manera total, parcial o nul·la... Entre altres raons, perquè disposes de lliure albir i perquè el crític, que jo sàpia, no és ningú amb poders innats superiors als teus.

També hi ha un tòpic mai no escrit i sempre practicat: «en l'àmbit de la literatura catalana, no hi caben les crítiques negatives perquè poden posar en perill un sistema cultural francament feble»; és contraproduent, ja que, a més de no reflectir la pluralitat de criteris real, ha acabat fent més mal que una pedregada als nostres inflats escriptors. Un altre tòpic contra les ressenyes negatives és negar l'autoritat de qui les signa: «qui s'ha pensat que és, aquest moniato, per dir coses tan dolentes d'un llibre?»; cosa completament absurda, ja que, si considerem el crític incapacitat per les valoracions negatives, també ho hem de fer en el cas de les positives. Si algú no és vàlid per posar a parir una novel·la, no veig per què hauria de ser-ho quan en fa una lloança. Segons aquest tòpic, però, una crítica laudatòria mai no és posada en dubte.

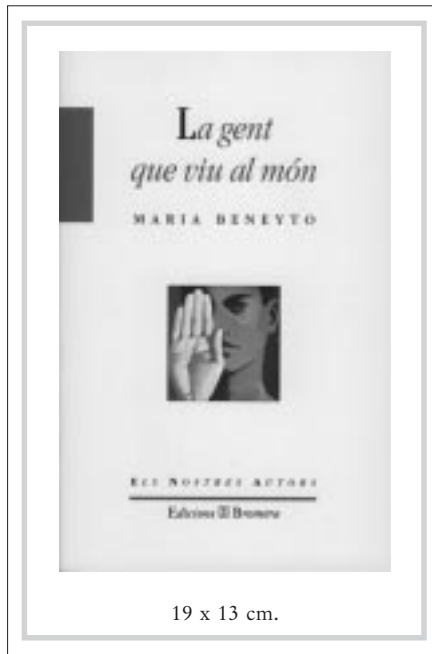
Si bé el tòpic amb què hem començat és defensable —almenys manté una coherència dins l'elitisme—, els dos darrers són completament inacceptables —per maniqueus: condemnen qualsevol opinió negativa, però cap dels habituals elogis jocfloralescos. I, d'altra banda, segueix pensant que tots aquells crítics que creuen haver escrit alguna cosa més que una opinió, alguna mena de veritat cuirassada i resistent als icebergs, s'ho haurien de fer mirar.

Memòria oberta del realisme

Maria Beneyto
Elegies de pedra trencadissa
La gent que viu al món
Poesia

Per a Maria Beneyto, l'any 1997 ha agermanat una presència total amb una epifania nombrosa. L'avinentesa de tres publicacions d'abast diferent permet la contemplació de la seva obra amb l'escreix de la quantitat i amb l'amplària de la perspectiva. Un poemari nou d'autèntica qualitat, *Elegies de pedra trencadissa*, coincideix amb una reedició de narracions, *La gent que viu al món*, comboiada per Josep Ballester per a la comprovació de la vigència del recull, trenta-un anys més tard. Ballester és, segurament, el màxim estudiós de l'autora, i un altre estudiós que primer la va antologar, ara hi retorna amb una antologia d'intenció, *Poesia*; per cert, dins una col·lecció que, a la vista del soterrar institucional de la IVEI, sembla un macabre sarcasme literari: el transport de bellesa que la poesia sempre pot representar, hauria de fer recapacitar la voluntat del poder contra la literatura.

Totes aquestes dades, mirades en conjunt, serveixen per anar més enllà de la caracterització de Maria Beneyto en termes de «dama» de la poesia valenciana contemporània. En realitat, certament, la «meitat del cel» cultural valencià permet la seua consideració paral·lela amb l'obra de Matilde Llòria, que guanyà el Premi València uns anys després que Maria; i molt més amb la memòria poètica i narrativa de Carmelina Sánchez Cutillas. Ara bé: com que a propòsit se'n barregen els noms, convé remarcar que les experiències comunes han depès d'un altre possible punt de partença: la *querelle* generacional. En efecte, d'una manera compulsiva, se solen vincular les etapes de la poètica de Maria Beneyto a la vigència i la superació del realisme civil dels cinquanta i els seixanta. Així se sol afirmar moltes vegades, dins la crítica catalana: només afirmant l'adscripció historiogràfica, i no aprofundint la condició documental —ja que del realisme es parla— del text literari, en la línia del recuperat Bakhtin o de les propostes de Bourdieu per al text narratiu. Aquestes obres d'ara, tanmateix, posen l'autora en la posició del

19 x 13 cm.

desmentiment de la suficiència dels dos pressupòsits: el del gènere i el de l'època. A través dels seus versos —i de les narracions que en deriven: vegeu, sobre el símbol de la dona forta, el poema «L'engany» de *Ratllas a l'aire* (1956)—, els anys cinquanta i els seixanta són encara la matèria màxima de la seva actitud lírica i narrativa, i a l'especialització lingüística de la seva obra. Si bé s'ha assenyalat la diferència tonal entre l'ús del castellà i el del català —que, és clar, caldria estendre a la complementarietat temporal d'ambdós cicles i al llarg silenci català— més bé que hi pesen més els impulsos temporals compartits sobre una constància temàtica i estètica evident. Així, en *Ratllas a l'aire* (1956) i *Vidre ferit de sang* (1977) es pot detectar un augment diguem-ne orgànic de referències socials. Tanmateix, la veu de la poetessa continua basant-se en la primera persona —i la seva diversitat sincera o retòrica— o en el memorialisme impressionista del paisatge negatiu de la ciutat. Per això, precisament, *Elegies de pedra trencadissa* constitueix un esdeveniment. El punt de comparança anterior, *Després de soterrada la tendresa* (1993), ja portava implícita la commovedora capacitat de l'escriptura de l'autora per narrar l'existència, sense ínfulas objectivistes, com a tragèdia constant i com a impressió múltiple i vital. I ara, encara un dels apartats d'aquesta simfonia elegíaca, *Finestra a la placeta del jardí* (ells al voltant), remet a l'ús pragmàtic d'«ells» en bona part dels seus poemes dels llibres anteriors —vegeu novament el poema «L'engany»—: portantveus dels límits terribles imposats al desig. Abans i ara.

Lluís Meseguer

Idees per a l'esquerra

Alain Touraine
Carta a Lionel Jospin.
Idees per a l'esquerra
Traducció de Gustau Muñoz
Tàndem Edicions, València, 1997
84 pàgs.

Aquesta *Carta*, adreçada a dirigents i personalitats rellevants del partit socialista francès l'estiu del 1995 (conté un pròleg per a aquesta edició catalana, datat l'octubre de 1997), té un especial interès per a nosaltres, no sols perquè des d'aleshores ençà el centre esquerra ha hagut de deixar el govern tant a València com a Madrid, sinó perquè sembla tenir pendent, ara a l'oposició, la confecció d'un programa que en bona mesura haurà de ser nou.

El text, potser massa breu atesa la seua ambició, es divideix en dues parts. A la primera, l'autor —que ho fou ja a finals dels anys seixanta d'un llibre mític (*La société post-industrielle*, 1969), que l'acredita des d'aleshores com un crític agut del desenvolupament de les societats occidentals— es replanteja l'anàlisi de la realitat política immediata i de la mitologia que l'envolta. Amb ritme trepidant es fa qüestió de temes molt diversos, des de la globalització de l'economia —que ha donat lloc a la banal teorització d'un «pensament únic»—, fins el diagnòstic —lúcid i implacable— de la situació actual a França (*El declivi francès*); de la crítica del que anomena «el mite republicà» (que oposa a una concepció democràtica de l'organització social) fins a la consideració detinguda de l'inquietant fenomen de la dualització; de l'exposició de les raons que ens han de moure a refusar la idea de progrés —en termes culturals i com a categoria política—, fins al discurs que aboca a la reivindicació d'un control polític efectiu del desenvolupament estructural de l'economia.

En aquesta primera meitat, si bé que no formalment, ja s'hi conté bona part del conjunt d'indicacions i suggeriments per a l'elaboració d'un programa que s'exposa a la segona. L'explicitació resulta convincent en la mesura que és feta sense les concessions habituals: s'hi reformula

dràsticament el concepte de solidaritat amb una oportuna diferenciació entre igualtat i equitat; s'hi desenvolupa una nova idea de les llibertats individuals (presentada com la idea que escau a una nova pràctica social ja del tot arrelada) que constitueix una eficaç crítica, il·lustrada, dels ideals de la Il·lustració declarats obsolets en aquest terreny; fa front al difícil problema de la integració de les diferències —socials, culturals i nacionals—, amb el que anomena «gestió de la diversitat» (és aquí impagable el tractament que en fa de la polèmica suscitada a França a propòsit de l'ús de la *hidjab* per part d'escolars i estudiants de secundària musulmanes), tot partint de la necessitat de fer viure junts, és a dir, sota les mateixes lleis, persones de creences, concepcions i interessos diferents (seguint aquí l'afortunada formulació de Rawls); repensa honestament l'escola; insisteix en la necessitat del reconeixement de la igualtat entre dones i homes i, característicament, davant d'una hipotètica acusació de vaguetat, posa en joc una ben punyent al·lusió a la qüestió de l'atur estructural, l'enfrontament de la qual lliga no demagògicament amb el compromís que en aquest punt hauria de contreure una voluntat política tan decidida com aquella que féu possible, anys enrere, la Seguretat social a la Gran Bretanya o a França. Poc més de dos anys després de la redacció d'aquesta *Carta*, resulta encoratjador veure recollides algunes d'aquestes idees —com prioritats polítiques immediates— pels governs d'alguns països europeus i per l'oposició política d'algun altre de ben important. Per nosaltres tenen, sense dubte, un interès afegit les consideracions que fa Touraine al capítol que dedica a la «La nació contra el nacionalisme», on no divaga quan, justament sota aquest epígraf, apel·la a les tres exigències amb què actualitza una vella i acreditada fòrmula: solidaritat —amb la nova concepció que hem esmentat—, subjectivació —idea que correspon a una concepció actualitzada de les llibertats— i diversitat —que fa referència al problema específic de la identitat col·lectiva—, mentre que es figura Europa com una mena de federació de ciutats i universitats. Per aquesta i altres vies, Touraine tracta d'obrir pas a la seua idea principal —radicalment enfrontada al «pensament únic» d'una dreta ultraliberal—: la de la necessitat, cada vegada més gran, de control polític efectiu, democràtic, dels afers socials.

Vicent Raga

E1 detectiu autodidacte

Xulio Ricardo Trigo
La mort salobre
3i4, València, 1997
144 pàgs.

L'última novel·la de Xulio Ricardo Trigo pareix a primera vista un relat de lladres i serenos però no és això exactament. El principi ens introdueix en un món imaginari que sembla tret d'una pel·lícula dels anys 50, l'expolícia posat a detectiu que intenta passar el més desapercebut possible entre la massa dels conciutadans, però ja des de la primera pàgina l'autor marca les distàncies, el nostre personatge és un poeta, autodidacte com no, que deixa córrer el temps fumant una pipa i component versos que mai no escriurà.

En les seues hores mortes li agrada de passejar per la seua ciutat, que, malençònica i plujosa, esdevindrà també una protagonista de la trama. Una ciutat decadent amb unes dimensions més aviat reduïdes, la vida de la qual se centra en els cafés i els restaurants com el Dakar, el Derby o Camilo on es troben sovint els nostres personatges (que tenen tots una gran afició a les begudes alcohòliques...).

És en una d'aquestes passejades quan un misteriós crim es creua en el seu camí, la mort d'una professora universitària (sí,

universitària, com si a les universitats tingueren temps per a fer determinades coses) que el posarà davant d'un assassinat impossible.

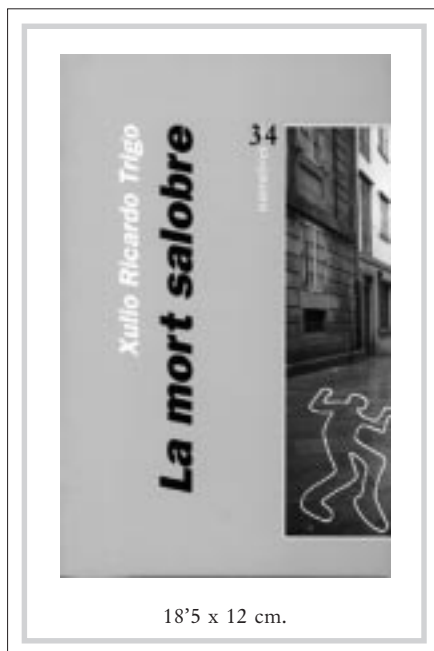
Després d'aquest començament, la història desenvolupa una sèrie de temes ben tradicionals en el gènere: l'enfrontament amb la policia (en el nostre cas representada pel personatge de l'inspector en cap), l'aparició d'una nova relació amorosa (que introdueix el tema del sexe), els nous assassinats que donen una miqueta més d'emoció a la trama (amb una sèrie de falsos culpables que no tenen pèrdua) o el gust del protagonista per la nit i els seus personatges (si repassem el llibre la major part dels personatges que considera amics seus pertanyen a la nit).

En aquest àmbit caldria situar un personatge secundari que resulta especialment interessant: el de Madame Wong, una exant del protagonista que va significar moltes coses en la seua vida. És una dona misteriosa i intel·ligent com totes les heroïnes dels baixos fons però amb un cert aire casolà i entranyable com de vella coneguda. Probablement és un personatge que queda excessivament esquemàtic en la novel·la i que potser caldria aprofundir en altres llibres (no seré jo qui li diga a ningú com ha d'escriure les seues històries).

Però en la trama també es diferencien trets que corresponen al món interior de l'autor: la gran importància del món universitari (fins i tot un personatge rellevant de la trama va deixar els seus estudis de lingüística per dedicar-se a la política!) que resulta ser l'escenari de tots els crims o el posat irònic que ben sovint adopta la veu de l'autor per tal de separar-se del que conta (ironia que també contagia fins i tot als seus personatges).

De tota manera, el punt més feble de la narració sembla la ubicació temporal volgudament ambigua ja que es tracta d'una novel·la on es parteix d'un fet polític que encara no ha esdevingut: la independència política de l'imaginari país de Ligàcia (que el lector no tarda en relacionar amb la Galícia natal de l'autor). Aquest joc temporal li permet d'inventar esdeveniments i personatges ben útils per a la narració com el notari Santos, autor de la constitució del nou país.

En definitiva, la novel·la juga amb el doble referent dels textos policíacs i el món propi de l'autor amb un final que sorprendrà més d'un. És un text de lectura amena que ens convida a imaginar un món on a banda de ser independents tindríem detectius que s'estimarien la poesia.

Un món de nacions

Ahores d'ara, no hi ha dubte que les veus que auguraven l'ocàs de les nacions, almenys en les plàcides repúbliques del món civilitzat, mostraven la mateixa perspicàcia que els profetes de la fi de la Història. Tot sembla indicar que les identitats nacionals, per a bé o per a mal, continuaran en el centre de la vida pública durant molt de temps. I no solament en la conflictiva perifèria d'Europa, o en geografies encara més remotes i deseparades, sinó també en Estats nació occidentals d'una estabilitat acreditada. De fet, les qüestions identitàries i el nacionalisme ocupen un volum creixent de la producció bibliogràfica en les ciències socials. El llibre de Montserrat Guibernau —resultat d'una tesi llegida a la universitat de Cambridge sota la supervisió d'Anthony Giddens— se situa en aquest debat científic amb l'objectiu d'abordar el fenomen del nacionalisme des d'una perspectiva global. L'autora assenyala les limitacions de les distintes teories vigents sobre la qüestió nacional, en la mesura que no integren de manera satisfactòria la seua dimensió política, és a dir, la demanda de congruència entre l'Estat i la nació, i la identitària, derivada de la necessitat de pertànyer a un grup basat en una cultura compartida i assentat en un territori concret. Aquest punt de partida es completa amb la distinció, no sempre clara en la literatura sociològica, entre Estat i nació, i més precisament, entre «nacionalisme d'Estat» i nacionalisme en les «nacions sense Estat», una clarificació imprescindible per a abordar els problemes de legitimació lligats als conceptes de sobirania popular i autodeterminació. Des d'aquesta perspectiva, el llibre comença criticant el caràcter fragmentari de les aportacions del pensament social clàssic —representat per Treitschke, Marx, Durkheim i Weber—, per a passar a l'anàlisi de la ideologia nacionalista com a factor legitimador del discurs polític —dels Estats i de les nacions submergides— remarcant les estratègies d'homogeneïtzació o de resistència generades pels dos tipus de nacionalisme. Al mateix temps, s'estudien els processos de creació d'identitat cultural i la seua transformació en consciència nacional a través de l'univers simbòlic i de les pràctiques rituals. Així, les recerques sobre el nacionalisme, a més de considerar la seua dimensió política «racional», han d'incorporar reflexions sobre els aspectes d'adhesió emocional a una comunitat. En aquest sentit, la identitat nacional mobilitza unes energies col·lectives que poden estar al servei d'objectius democràtics i alliberadors o esdevenir un instrument

Montserrat Guibernau
*Nacionalismes. L'Estat nació
i el nacionalisme al segle XX*

David Miller
*Sobre la nacionalidad.
Autodeterminación y pluralismo cultural*

François Thual
Els conflictes identitàris

Alfons Cucó
*Els confins d'Europa. Nacionalisme,
geopolítica i drets humans
a la Mediterrània oriental*

poderós —sobretot en el cas dels Estats nació, però no exclusivament— per a reforçar actituds racistes, xenòfobes o feixistes. El llibre, doncs, no passa per alt el vessant fosc del nacionalisme ni els reptes que la globalització i la modernització plantegen a les velles adscripcions nacionals. Finalment, s'analitza el cas particular dels «Estats sense nació», és a dir, dels Estats del Tercer Món creats arbitràriament per la descolonització i que no han aconseguit de crear una consciència nacional capaç de superar unes identitats ètniques tradicionals que, d'altra banda, tendeixen a reforçar-se com a marc de lleialtat en els conflictes pel poder. En definitiva, *Nacionalismes* està escrit des d'una perspectiva sensible als plantejaments de les nacions sense Estat, la qual cosa no és habitual en una la bibliografia que, massa sovint, condemna qualsevol reivindicació nacional com una forma inadmissible de tribalització. Per això mateix, el llibre de David Miller suposa una aproximació ponderada als problemes que planteja el nacionalisme, ja que aquest fenomen sociopolític no és recolzat incondicionalment, però tampoc titllat de «monstruositat irracional». A diferència de l'obra anterior, no es tracta d'un estudi teòric, sinó d'una guia pràctica que vol aportar referències perquè els ciutadans dels Estats nació puguin adoptar actituds raonables davant les reivindicacions nacionalistes. L'autor defensa, així, la legitimitat del marc nacional com a àmbit bàsic de lleialtat i propugna un principi d'autodeterminació que pot resoldre's en formes institucionals dife-

rents a l'Estat sobirà. El cosmopolitisme i el «patriotisme constitucional» no són alternatives reals a la idea de nacionalitat, que es considera la forma més apropiada de comunitat política i moral en les societats modernes.

Les obres de François Thual i d'Alfons Cucó se situen en un terreny diferent als plantejaments científics o assagístics més habituals. En bona mesura tenen un caràcter «tècnic», lligat a una visió diplomàtica dels conflictes internacionals, que deriva de les circumstàncies que en motivaren la redacció. Tot i la seua vinculació acadèmica a la Sorbona, Thual és sobretot un especialista en estudis de defensa i estratègia, mentre que Cucó, un historiador que ha treballat la qüestió nacional, no ha elaborat aquesta obra com a investigador, sinó en l'exercici dels seus càrrecs polítics, ja que els escrits que s'apleguen en el llibre són informes redactats per a institucions parlamentàries europees. Els dos títols coincideixen a situar el problema del nacionalisme, més que en el món simbòlic i en les mecanismes de creació d'identitat, en el terreny del conflicte polític —inclosa la guerra i el genocidi— on es manifesta l'acció dels grups de poder i dels interessos geoestratègics. D'aquesta manera, més enllà de la legitimitat de les reivindicacions nacionals com a fenomen identitàri, aquests llibres ens recorden la funció instrumental que pot tenir el nacionalisme en les seues diferents versions i el caràcter agressiu que ha adquirit en moltes parts del món. En *Els conflictes identitàris* es fa una panoràmica dels antics territoris d'influència soviètica, des de l'Europa central al Caucas i les repúbliques asiàtiques, passant també pel Pròxim Orient, l'Àfrica postcolonial i les regions de predomini indígena de Llatinoamèrica. *Els confins d'Europa* se centra en la conflictiva situació de la Mediterrània oriental, en especial el contenciós grecoturc, i en la cruel experiència balcànica, representada en aquest cas pels albanesos de Kosovo, sotmesos a una brutal repressió nacional al servei del projecte de la Gran Sèrbia. Val a dir que les semblances entre aquests dos llibres, rigorosos i documentats, no amaguen una discrepància d'enfocament a l'hora de valorar les reivindicacions nacionals. Thual, d'acord amb la tradició del pensament «oficial» a França, s'alinea amb els qui s'escandalitzen pel cost que té per a l'estabilitat internacional la fragmentació dels Estats i l'anomenada «tribalització», mentre que Cucó remarca el sentit democràtic de les llibertats nacionals de les minories i el caràcter opressiu del nacionalisme segregat per alguns Estats.

Pau Viciano

La revolució de la informació

El llibre de Manuel Castells constitueix —i més en el futur, en la mesura que serà llegit— una fita en els àmbits de l'economia i la sociologia. Per a qualsevol que tinga interès per comprendre, analitzar i judicar la nostra època, la lectura atenta d'aquesta magnífica obra és imprescindible. Si E. J. Hobsbawm, en el seu *Lera dels extrems*, ens dóna claus històriques imprescindibles per a entendre les atrocitats i esperances del nostre segle, el llibre de Castells, a través del paradigma de la societat informacional, diagnostica el nostre present i el nostre futur immediat.

El llibre que ens ocupa, publicat en tres toms en la versió original anglesa i ara en castellà per Alianza Editorial —n'han aparegut dos volums i està a punt d'aparèixer el tercer—, és conseqüència de dotze anys d'investigació duta a terme pel professor Manuel Castells a la universitat californiana de Berkeley. L'autor és conegut entre nosaltres pels seus estudis sobre la «qüestió urbana», sens dubte peces clàssiques en l'escenari internacional de l'economia i la sociologia urbanes. També pels seus treballs més recents sobre tecnologia, ocupació i treball a Espanya —publicats per Alianza. La llarga llista de les seues publicacions ocuparia l'espai d'aquesta ressenya. Però, a més a més, Manuel Castells combina els coneixements teòrics amb una pràctica envejable: ha impartit docència i ha investigat a Xile, Brasil, Mèxic, Nicaragua, Argentina, Colòmbia, Paraguai, Puerto Rico, Madrid, Barcelona, París i, òbviament, Berkeley. Ha col·laborat igualment en diversos informes internacionals sobre les economies en transició, la qual cosa el va dur a visitar, en diverses ocasions, Rússia i d'altres països de la zona.

Quines claus metodològiques inspiren *La era de la informació*? Quins objectius s'hi proposa l'autor? Ell mateix ho aclareix de bon començament: «La cultura i la teoria postmodernes es demoren a celebrar la fi de la història i, en certa mesura, la fi de la raó, rendint la nostra capacitat de comprendre i trobar sentit, fins i tot al despropòsit... El projecte que informa aquest llibre nada contra aquests corrents de destrucció i s'oposa a diverses formes de nihilisme intel·lectual, d'escepticisme social i de cinisme polític. Crec en la racionalitat i en la possibilitat d'apel·lar a la raó, sense convertir-la en una deessa. Crec en les possi-

Manuel Castells
La era de la informació.
Economía, sociedad y cultura, 1 i 2
Alianza Ed., Madrid, 1997-1998
590 i 495 pàgs.

ibilitats de l'acció social significativa i en la política transformadora, sense que ens veiem necessàriament arrossegats cap als ràpids mortals de les utopies absolutes. Crec en el poder alliberador de la identitat, sense acceptar la necessitat de la seua individualització o la seua captura pel fonamentalisme. I propose la hipòtesi que totes les tendències de canvi que constitueixen el nostre nou i confús món estan emparentades i que podem traure sentit de llur interrelació. I, sí, crec, malgrat una llarga tradició d'errors intel·lectuals de vegades tràgics, que observar, analitzar i teoritzar és una manera d'ajudar a construir un món diferent i millor».

En efecte, al volum I d'aquesta obra, *La Sociedad Red*, es caracteritza el paradigma de la Tecnologia de la Informació, base material de la societat de la informació, configurat pels següents trets: 1) són tecnologies per a actuar sobre la informació, no sols informació per a actuar sobre la tecnologia; 2) l'enorme capacitat de penetra-

ció dels efectes de les noves tecnologies; 3) la lògica d'interconnexió de tot sistema o conjunt que utilitza aquestes noves tecnologies; 4) la flexibilitat d'aquelles tecnologies permet modificar i fins i tot reordenar les institucions i organitzacions; 5) la convergència creixent de tecnologies específiques en un sistema altament integrat possibilita que la microelectrònica, les telecomunicacions, l'optoelectrònica i els ordinadors puguin ara ser integrats en sistemes d'informació. Peculiaritzat el paradigma de la societat informacional, Castells analitza la incidència que allò té sobre l'economia i la globalització; l'empresa xarxa que emergeix; la transformació del treball i l'ocupació, com també la cultura de la virtualitat real i els nous espais dels fluxos.

El volum II, *El poder de la Identidad*, té un caràcter més sociocultural. Tracta de dissecar la formació del jo i la interacció de la societat xarxa i el jo en la crisi de dues institucions centrals de la societat: la família patriarcal i l'Estat nacional. En definitiva, s'hi duu a terme una minuciosa anàlisi de com incideix la societat xarxa en les manifestacions del «món de la vida». Em pareixen particularment rellevants els capítols dedicats al procés de construcció de les diverses identitats, com també els moviments socials emergents que, d'alguna manera, qüestionen el nou ordre global.

Finalment, el volum III, *Fin del milenio*, cerca una interpretació de les transformacions històriques actuals com a conseqüència de la interacció de la «societat xarxa» i «el món de la vida». Estudia d'una forma més directa els processos específics del canvi històric en diversos contextos. Així, en sengles capítols aborda temes com ara el col·lapse de la Unió Soviètica, el quart món a la llum del capitalisme informacional, l'aparició de l'economia criminal global i el procés d'unificació d'Europa en clau de globalització, sentit identitari i l'Estat xarxa.

Finalitzaré amb els mots precisos del mateix Castells: «Aquest plantejament prové de la meua convicció que hem entrat en un món veritablement multicultural i interdependent que només pot ser comprès i canviat des d'una perspectiva plural que articule identitat cultural, interconnexió global i política multidimensional.» Una lectura necessària.

EMILI RODRÍGUEZ-BERNABEU:

Ara mateix em trobe en el moment final de la creació literària: la publicació. Després de donar forma en pocs mesos a un vell projecte, em trobe immers en l'edició del darrer poemari que he escrit, Alacant. No sé ben bé per quina raó he donat forma ara a aquest vell projecte. Escriure versos és sempre una activitat molt arriscada i, si els versos tracten sobre la teua ciutat, el risc s'hi multiplica. Com parlar de llocs, paisatges o gents que has viscut, exposat d'antuvi a criteris preconcebuts pels teus conciutadans? El perill d'incórrer en tòpics, panegírics o nimietats era massa gran per a abordar una idea insistent, condemnada a l'ajornament indefinit. De cop i volta, després de publicar un assaig sobre Alacant (Alacant contra València, Ed. Curial, Barcelona, 1994) i fer un tomb poètic pels països nòrdics amb Escandinàvia (Ed. Bromera, Alzira, 1996), em trobe de bell nou a Alacant, punt d'origen, com si una obsedida idea m'empenyés. No ha estat un fenomen calculat, més aviat sembla que m'he deixa arrossegar per unes circumstàncies, per unes pressions exteriors. Al País Valencià, els problemes autoreferencials formen part de la vida quotidiana, però aqueixos problemes poden transformar-se en poema? Altres, amb més qualificació, ho han intentant; basta esmentar Terra en la boca, de Joan Fuster, o Mural del País Valencià, de Vicent Andrés Estelles. Per què havia jo d'incidir sobre aquesta problemàtica? Ben pensat, la meua ciutat, Alacant, és una ciutat remota, inaprehensible, desconeguda, inclús per als seus mateixos habitants, arena movedissa d'un món evolutiu. Probablement, no hi cal cap justificació. Senzillament, Alacant, que l'Editorial Aguaclara publica amb una reflexió impagable d'Isabel Clara Simó.

21,5 x 15,5 cm.

20 x 14 cm.

17,5 x 10,5 cm.

OBRES PUBLICADES:

- Poemes de la fi*, València, Torre, 1964.
La platja, València, Diputació de València, 1968.
La ciutat de la platja, Gandia, Ajuntament, 1972.
La catacumba, Alacant, Caixa d'Estalvis Provincial, 1974.
Migjorn. Poesia jove de les comarques del sud de País Valencià, Alacant, Caixa d'Estalvis Provincial, 1977.
Introducció a l'Obra Poètica de Joan Valls, Alacant, Institut d'Estudis Alacantins, 1981.
Viatge al teu nom, València, Tres i Quatre, 1982.
Teoria del somni, València, Gregal, 1988.
Domini del sol, Barcelona, Ed. 62, 1990.
Antologia Poètica de Joan Valls, València, Ed. Alfons el Magnànim, 1991.
El matí de les fulles, Alacant, Institut de Cultura «Juan Gil Albert», 1992.
El rostre de l'amant, València, Tres i Quatre, 1992.
Alacant contra València, Barcelona, Curial, 1994.
Escandinàvia, Alzira, Bromera, 1996.
Alacant, Alacant, Aguacalra, 1998 (en premsa).

CRÍTiques:

- Alpera i Leiva, Lluís: «La poesia d'Emili Rodríguez-Bernabeu. Perfil panoràmic i dades per a l'estudi», *Actes del Sisè Col·loqui de Llengua i Literatura Catalanes*, Roma, 1983.
- *Sobre poetes valencians i altres escrits*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Institut de Cultura «Juan Gil Albert», Barcelona, 1990.
- «Literatura i societat. Literatura i qüestió nacional a Alacant», *Revista de Catalunya*, setembre, 1990.
- «Introducció» a *Teoria del somni*, València, Gregal, 1988.
- «La concepció poètica d'Emili Rodríguez-Bernabeu», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes/XXIX. Miscel·lània Germà Colón 2*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, Barcelona.
- Balaguer i Pascual, Enric: *La poesia valenciana entre 1962 i 1974. El realisme històric*. Tesi doctoral Alacant, 1987.
- «Mite i logos en la poesia d'Emili Rodríguez-Bernabeu. Una aproximació al poemari *La platja*», *Reduccions*, 1987.
- Berenguer, Vicent: «Exercici d'una teoria pràctica», *Daina*, 7, València, 1990.
- Carbó, Ferran: «A propòsit de *Poetes Universitaris Valencians*», *Caplletra* 10 (Primavera 1991).
- Dolç i Dolç, Miquel: *Intent d'avaluació*, Manacor, Tià de la Real, 1983.
- «Introducció» a *La catacumba*, Alacant, Caixa d'Estalvis Provincial, 1974.
- González Caturla, Joaquim: «Una reflexió de la ciutat», *Información*, 26-6-1994.
- Iborra i Martínez, Josep: «Pròleg» a *Viatge al teu nom*, València, Tres i Quatre, 1982.
- *Confluències*. València, Edicions Alfons el Magnànim, 1995.
- «Eco i Narcís», *El Temps*, 20-7-1992.
- Prats i Gràcia, Antoni: *La poesia d'Emili Rodríguez-Bernabeu*. Tesi de Llicenciatura, Universitat d'Alacant, 1988.
- Ressenya a *Teoria del somni*, dins *L'Espill*, 28. València, 1990.
- Rovira, José Carlos: «Sueños infinitos y cotidianos», Artes y Letras. *Información*, 1989. Aparegué traduït al català a *La Rella*, 7, Elx.

B en sovint, el discurs relacionat amb la cultura literària es divideix en dos blocs: el que segueix un to «pedestre», «sorrut», «científic», «descriptiu», «concret» —dada sobre dada— i el que, defugint l'opacitat de les dades, s'endinsa en una voluntat de visió condensada i panoràmica, bé que cau en la impostació metafísica i pseudopoètica. En tots dos extrems, ens situem davant d'un aparador poc atractiu. El primer arriba, de vegades, a confondre intel·lecte amb burocràcia universitària; el segon, en mans de gent poc destra i opaca, ens mena al sàinet mig líric de nul·la aportació.

És difícil trobar un punt intermedi: un discurs que, sense perdre de vista l'exercici formalitzador, el to d'estudi o la voluntat de mètode, fa per incloure les múltiples suggerències que els temes tractats poden oferir des d'una visió global, i on s'afegeix l'àmbit subjectiu i la sensibilitat lectora. És aquest el punt on se situa la mirada de Lluís Meseguer en els textos que recull *Literatura oberta*, després d'haver estat publicats en actes de congressos i revistes. L'aplec comprén estudis sobre el territori literari en l'actualitat, bo i observant la necessitat de revisar-ne límits i horitzons; la literatura en els mitjans de comunicació, o la interacció entre literatura i oralitat; també el paper de

L'aventura de pensar la literatura

Lluís Meseguer
Literatura oberta
P.A.M., Barcelona, 1997
268 pàgs.

la literatura i el marc nacional, on s'analitza el cas valencià. El llibre es clou amb dos estudis, penetrants, sobre la prosa de Fuster.

És estrany trobar-nos amb estudiosos que s'enfronten, d'una manera tenaç, amb aquests temes vidriosos: un territori ple d'imponderables, esvarós de mena. En aquests casos, pensar no és un joc maquinal, sinó un repte, on no trobem ni regles fixes, ni plànols a seguir. Construir idees, llavors, no és anar per una autopista, sinó emprendre un camí per dreces, seguir el curs de meandres, girar ara a esquerra ara a dreta i, sempre, acarar-se amb un realitat més problemàtica que sistèmica. Ofereix,

en canvi, un sacseig útil, tot i que provisional, sobre el present. Formular-lo té múltiples dificultats: no es pot fer des d'un angle només: necessita una visió amb propòsit integrador —és al·lèrgica a la hiperespecialització.

Aplaudim aquesta visió integradora de Lluís Meseguer. Un punt de partida atent al fet literari i al no literari, a la cultura i a la perifèria, al concret —i local— i al general —i transnacional—, al present i a la història. L'estudiós es mou prodigiosament en oceans diferents: el territori poètic, l'assagístic, el narratiu (tant el nostrat com el castellà o el rus), el pensament filosòfic, el literari i tot combinat amb observacions de lector voraç, divers, infatigable.

Si bé: «oportú», «estimulant», «enginyós», «afable», «penetrant» són alguns dels adjectius que caldria no regatejar-li, s'hauria de ponderar allò que d'abast il·limitat —inexhaurible— tenen alguns dels seus punts de partida. I amb això, el regust evanescent que ofereix, en alguns dels seus esglaons, aquesta aventura capficada a pensar el present de la literatura —i de la nostra literatura. I que el fan anar més enllà, perquè la literatura no és mai *sols* literatura.

Enric Balaguer

TRES I QUATRE

Vicent Partal :

Cada dimecres a la nit, des de fa ja més de dos anys, organitzem a VilaWeb un debat amb un personatge d'actualitat. Els usuaris (diguem-ne els lectors) són convidats a intervenir cosint a preguntes l'interfecte. Unes regles cíviques molt senzilles permeten mantenir l'ordre i fer que la conversa (el xat que en diríem en *catinglish*) resulte comprensible. Pel debat ha passat de tot. Des d'esportistes com Albert Ferrer o Jordi Vilacampa a polítics com Pere Major o Pasqual Maragall. Des de representants dels «okupes» al president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Des d'independentistes a membres del Fòrum Babel.

Sempre m'ha cridat l'atenció que en aquests debats hi ha una colla de participants que entren i callen. La transcripció del debat —íntegra i sense modificacions— la publiquem a les poques hores. El debat dura ben bé una hora i

mitja i la transcripció la pots llegir en deu minuts com a molt. Què busquen, doncs, aquests usuaris silenciosos? Ells entren, no diuen res, no demanen la paraula, no pregunten i se'n van. Per què? Quan els he preguntat, invariablement he llegit la mateixa resposta: «estem mirant».

Diuen «estem mirant» quan en realitat estan «llegint». I no és el mateix. Els debats, els xats, es fan via teclat. El convidat, els usuaris des de casa, i el moderador, escriuen. Sempre. Ben al contrari, aquests usuaris passius afirmen que estan «mirant». És evident que aquesta és una de les recialles de la televisió. Es tracta de subjectes passius que es limiten a mirar. Tan idiotitzats ens té, que hi ha qui ja no reconeix ni l'escriptura quan la veu.

Els mitjans de comunicació de masses han estat i són orals. Els diaris són per

a minories i allò que arrossega les masses més o menys noctàmbules és la ràdio i la televisió. Que miren o que escolten, però no llegeixen. Tant s'ha perdut l'hàbit en alguns llocs, que als Estats Units fins i tot un programa federal paga la subtitulació dels programes televisius de major efecte en els joves per a forçar-los que vegem «text» en algun moment de la seua vida, i ni que siga de forma subsidiària.

De sobte, tanmateix, ha arribat Internet i va i es llegeix. I aquest és el canvi substancial que no hauríem de perdre de vista quan afrontem les relacions entre un llibre i la xarxa. Tot és llegir i una cosa pot portar a una altra. Com a mínim, recuperar la gimnàstica lectora ja converteix la xarxa en aliada objectiva del llibre. Tan prima i escarransida com el crític vulga. Però aliada, en definitiva. La primera, d'una importància gran, en un bon grapat de dècades. No oblidem que el món semblava ja condemnat a només mirar...

INTERNET *versus* LITERATURA

Vivim, a hores d'ara, un canvi semblant al del naixement de la impremta i la difusió de la informació per mitjà del paper, que deixava de banda altres suports de l'escriptura (el pergamí, la vitela, etc.), com també per la utilització dels tipus mòbils. Ja en aquells temps hi hagué un ampli debat sobre la utilització del paper, d'inferior qualitat que el pergamí, que era rebutjat sobretot per aquells que pensaven que els textos havien de perdurar un bon grapat de segles. També es creà un nou ofici, el de componedors-caixistes i/o impressors. Però en pocs anys quasi tots acceptaren l'avantatge del llibre imprès que implicava un abaratiment dels costos de producció, la democratització de la lectura, la transmissió ràpida de la informació, etc., però sense fer desaparèixer completament l'escriptura manuscrita tradicional.

Avui no només ha canviat la manera d'escriure (amb el teclat de l'ordinador), sinó també el suport, que ha perdut la

materialitat tangible; només ens queden unes imatges variables en el monitor o bytes emmagatzemats en discos. És l'edició electrònica. Actualment, l'escriptura digital o electrònica permet moltes possibilitats que eren impensables fa tan sols una dècada. Des de la lectura simultània per milions de persones del mateix text virtual (és a dir inexistent físicament), fins a la impressió personalitzada o la reutilització de fragments en cerques selectives d'informació. Alhora, també, hi ha els inconvenients com ara la pèrdua de la seua materialitat o el plaer de llegir no importa on: a la platja, al llit. És a dir, el text digital perd totes les referències al sentit del tacte, fins i tot l'esperit de possessió, que ha fet del llibre un objecte d'art preuat pels bibliòfils.

Feta la distinció entre la lectura per plaer i la derivada d'una obligació com ara la d'investigar, és en aquesta darrera

on més clarament es veuen els avantatges de l'escriptura electrònica: la visualització de diversos textos simultàniament, la cerca automàtica dins del text, la còpia i el trasllat de fragments, etc. Però sobretot per la velocitat de transmissió de la informació, que per a l'investigador és primordial. Avui és factible llegir un estudi o una recerca feta tan sols unes hores abans a l'altra punta del món. I podríem parlar de les capacitats de l'hipertext, de la possibilitat de lligar informació textual amb imatges, música i so, vídeo, etc. Les noves bases de dades documentals són un magnífic exemple d'aquesta tecnologia al servei dels investigadors, que veuen en el text digital un avantatge inqüestionable.

L'evolució, doncs, cap a les biblioteques electròniques no té marxa enrere, però la lectura pausada i plaent dels llibres tradicionals en suport de paper té encara molts anys per davant.

Una prosa pulcra, una bella història

Ignasi Mora
Mela
Edicions 62, Barcelona 1997
124 pàgs.

L'escriptor i periodista Ignasi Mora acaba de traure la seua quarta obra narrativa, titulada *Mela*. Aquest autor va iniciar-se en el camp de la prosa amb algunes obres sobre temàtiques relacionades amb el seu entorn vital, la comarca de la Safor, com ara *Un història de Bellreguard*, *Josep Camarena i l'ocàs del món rural* i *Les quatre estacions*. Aquesta última, una col·lecció de textos que prenien com a punt de partida la reflexió i la memòria com a fil conductor del temps i les estacions, on participaven com a coautors Josep Piera i Joan Monjo. Tanmateix, abans d'aquell recull de proses escrites a tres mans, Mora ja s'havia endinsat en els viarans de la narrativa amb *Jo*, *Gandia*, un bell llibre sobre la ciutat ducal, il·lustrat amb magnífiques fotografies de José Miguel Borja, en què l'escriptor ens parlava de la seua ciutat a través de vint-i-cinc testimonis diversos, ubicats cronològicament en un ventall de dates que va des del 1900 al 1986, any de la publicació del llibre.

Després, el 1990 aparegué la novel·la *Finale*, una testament des l'angoixa, un text lúcida, agònic —però en el sentit de lluita—, que vindicava la llibertat, i qüestionava un món «inescamotejable», ple de falsificacions, impostures i de denses grisors, on la vida és una condemna i el somni l'únic camí cap a l'esperança; on ens contava de manera nítida, freda, l'últim acte d'insurrecció a què s'hi veu abocat el personatge: el suïcida. Obra que em recordava la narrativa desolada, colpidora, desesperançada, de l'austríac Thomas Bernhard.

L'any 1991, Ignasi Mora va guanyar el Premi Joanot Martorell amb la novel·la *Les veus de la família*, que amb una estructura narrativa circular, i també amb recursos de la prosa memorialística, ens narra el món d'un xiquet que es feia passar per mut, a fi de fugir del món dels majors, un món agressiu, gris, de classe mitjana que l'infant no comprén; el qual tractarà d'explicar-se a partir dels éssers més marginats de la seua família, un món que, al capdavall, el durà a un centre psiquiàtric.

A *Mela* també trobem el recurs de la memòria, les pautes de la marginalitat, la fredor humana de l'entorn, un cert rebuig de la família, la desolació —encara que no tan agudes com en les anteriors novel·les—, la soledat, la incomunicació, el sentit tràgic de la vida, però ara no solament amb ressons de Bernhardt, sinó també amb una certa dosi borgiana, fantàstica, de funció lenitiva. Una història que s'inicia amb el pretext de fer la pregària o la súplica a un ésser totpoderós, capaç de decidir sobre la vida i la mort de les persones, d'un déu anònim, que s'emmascara darrere de la silenciosa incògnita, i de qui es pot esperar, encara, un gest de generosa providència. Tanmateix, *Mela* no és un llibre que aborde, ni que siga d'una manera indirecta o superficial, el misticisme, sinó el memoràndum, la visió d'un agnòstic que dubta, perquè encara li resta un mínim marge de confiança. Un altre dels elements que afloren en la novel·la és el paisatge, que en molts dels seus trets ens recorda la Vall de Gallinera —on viu l'autor— un paisatge que batega al llarg del llibre com una presència indefugible.

Escrita amb un prosa pulcra, ben escandida, sense cap concessió al recargolament, i fonamentada en un mesurat to poètic, lluminós, Mora ens conta en *Mela* una bella història d'amor entre un germà i una germana, separats per un fet sobrenatural. Una història de personatges angoixats que tracten de prescindir del món que els envolta a través de la soledat, del recer de les muntanyes, o mitjançant la fugida, però que encara els queda l'esperança d'un nou trobament, d'una nova vida.

El preu de la paraula

En una ràpida i agosarada aproximació estadística comprovem que els llibres que apareixen a l'últim numero de *Qué leer*, valen entre 7 i 10 pessetes per pàgina. En comprovacions posteriors a les ressenyes de llibres en català que apareixen a *Caràcters*, el preu per pàgina és més alt. Però ja sabem que la militància lingüística té el seu cost (mercats reduïts, demanda menys sensible a la variable preu i editorials menys eficients?). Independentment d'autor, tema o editorial, observem una estranya uniformitat de preus que ens porta a qüestionar com es fixa el preu d'un llibre. A primera vista, es pot dir que les paraules es venen a pes, ja que la variable més rellevant és el nombre de pàgines. Quarta i meitat de Javier Marias i 300 grams d'Etxebarría, al mateix preu, pot ser una comanda factible al supermercat de la cultura. Si un vol pagar-se un caprici extra haurà de demanar alguna cosa més sofisticada com 50 grams de Touraine en català que li poden eixir a 14 peles la pàgina. Per què els editors que s'enfronten a demandes amples i conegudes, per exemple el Planeta o el Nadal, no aprofiten la condició de monopolistes i fixen preus més elevats tot i que redueixen el nombre d'exemplars venuts? Està clar que les editorials menudes actuen una mica com a preu-acceptants. Però per a les grans, amb títols publicitats pels premis literaris, qual-sevol manual d'economia ens diria que incrementar els preus és la fórmula adient per maximitzar beneficis.

Tres raons per «explicar» aquesta anomalia econòmica: a) la quantitat de llibres venuts és un indicador de qualitat, que té efectes publicitaris i promocionals que compensen la pèrdua de beneficis del monopoli. Eixir a les llistes dels llibres més venuts o utilitzar una banda afegida per anunciar la vintena edició són factors auto-causatius que incrementen les vendes. El fenomen *Titànic* n'és prou il·lustratiu; b) la demanda és molt sensible al preu i per tant quan el d'algun llibre supera l'estàndard ja no el compra ningú; c) les editorials, com elles mateixes publiciten, no són sols negocis empresarials sinó que estan preocupades per la democratització de la cultura i prefereixen reduir els guanys a canvi que la cultura tinga més difusió. Per cert, a mi em paguen a 166,6 pessetes la línia.

E₁

Manifest Comunista: una lectura encara profitosa

Han transcorregut tres dècades d'ençà que vaig estudiar per primera vegada el *Manifest del Partit Comunista*. Més tard el vaig revisar en diferents ocasions. De l'última, a l'inici de la meua particular presa de distància envers el marxisme, en fan quinze anys. És un document, doncs, amb el qual tinc certa familiaritat. Malgrat això, en rellegir-lo ara per encàrrec dels editors de *Caràcters*, l'enorme pamflet de Karl Marx i Friedrich Engels m'ha tornat a colpir. No crec que aquesta sensació provinga de la molt aplaudida força de la seua escriptura, perquè sempre l'he trobada una miqueta massa emfàtica. Pense, més aviat, que està causada pel fet de topar-hi amb no poques proposicions que semblen escaure al món d'avui, tant o més que al del 1848. Un text errat en moltes coses, encertat en algunes, però viu en qualsevol cas, inspirador encara. És més del que hom pot dir de moltes anàlisis sociològiques escrites ahir mateix.

Que potser hi estic exagerant? Bo! l'aplicabilitat present d'algunes sentències és òbvia. Per exemple: a la Comunitat del Pacte del Pollastre (abans País Valencià), els dirigents patronals criden a la seua taula els seus partits polítics i els hi dicten coalicions i línies de govern. Ho fan, a més, sense amagar-se, a la vista de tothom. Trobe que una societat així faria mal si cregués cosa del passat un paper que assevera que el govern modern és només un comitè que administra els negocis comuns de tota la classe burgesa.¹

La continuïtat d'alguns dels seus motius no és menys evident: la llei de la jornada de deu hores a Anglaterra, saludada al *Manifest* com a reconeixement en dret dels interessos de la classe obrera, prolonga els seus efectes en l'actual debat europeu sobre la setmana laboral de trenta-cinc hores.

El problema és que l'avaluació no s'esgota amb evidències d'aquesta mena, tan concretes (tan, diguem-ne, prosaiques). Al *Manifest* tot és desmesurat: els encerts, les profecies, els errors i les confusions que encara ocasiona. És per això que la pretensió d'un balanç objectiu, si és que hom la té, està destinada al fracàs. Sens dubte, el debat del cent-cinquanta aniversari tampoc no el produirà, aqueix balanç.

Alguna cosa ara sobre el que, al meu parer, cal registrar com a encerts.

El *Manifest* fou escrit per a la Lliga dels Comunistes, una minúscula associació se-

creta, nascuda enmig de l'agitació revolucionària del seu temps i que, dit generosament, tingué una influència molt minsa en els esdeveniments del 1848. És a dir, isqué a la llum dècades abans de la creació dels partits obrers moderns, amb una impressionant anticipació de llur paper futur. En aquest sentit, la seua eficàcia pràctica —i aquesta és la finalitat principal d'un programa polític— va ésser formidable. En el prefaci a l'edició alemanya de 1890, Engels ja podia escriure —amb el característic desdeny marxista per les altres doctrines obres però sense massa inexactitud— que el socialisme continental era quasibé exclusivament la teoria formulada al *Manifest*. I dues o tres dècades més tard, si encara hagués viscut, hauria pogut repetir-ho més rotundament.

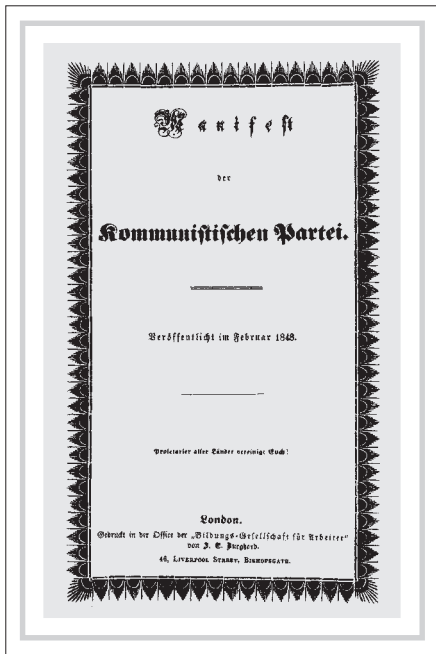
La cèlebre sentència que obri el capítol «Burgues i Proletaris», segons la qual la història de qualsevol societat ha estat la història de la lluita de classes, té l'esquematisme propi d'un text d'intervenció polèmica. Els conflictes nacionals, ètnics, religiosos, de gènere i mediambientals rarament poden explicar-se en termes de lluita de classes. Tanmateix, la idea que el conflicte estructural entre grans grups socials determinat per llurs interessos materials és una de les claus de l'evolució històrica tenia pocs precedents quan fou formulada (i caldria no oblidar-ho ara que aqueixa idea ha esdevingut un lloc comú).

En 1848 la gran indústria era poc més que incipient. Són admirables els passatges del *Manifest* que descriuen (o, més exactament, que projecten a partir de l'observació d'alguns indrets, principalment anglesos) la forma de vida creada per aquesta forma de produir. Subjugació de les forces de la naturalesa, maquinària, masses d'obres amuntegats en la fàbrica, aplicació de la química a la indústria i a l'agricultura, explotació del mercat mundial, empeny a envair-ho tot, creació de ciutats enormes, aglomeració de la població, centralització política, difusió de les aigües gelades del càlcul egoista, transformació de la dignitat personal en simple valor de canvi, trasbals ininterromput de totes les condicions socials, agitació i perpètua inseguretat... un rere un altre, múltiples trets d'una societat que ara coneixem bé ens salten als ulls.

Alleugerit de la titànica pretensió d'ésser la pintura acurada i precisa, «científica», del futur radiant de la humanitat, veig probable que el *Manifest* sobrevisca com a expressió clàssica (una de les expressions clàssiques) de la protesta contra la misèria i la injustícia, de l'esperança de trencar les cadenes i d'assolir l'emancipació humana. Les emocions que conté són intemporals. Algunes de les raons, també.

M'aturaré una mica en aquest punt. La dimensió profètica del *Manifest* (concentrada en la malaurada il·lusió d'un «socialisme científic») és d'una ambigüitat terriblement irònica. D'una banda, anuncià les revolucions anticapitalistes amb dècades d'anticipació (un èxit prodigiós de la teoria social, a pesar de la localització i l'abast geogràfic inexactes). D'altra banda, la promesa que l'abolició de la propietat privada dels mitjans de producció obriria sense més les portes del regne de la llibertat —d'una associació on el lliure desenvolupament de cadascú seria la condició per al lliure desenvolupament de tothom— ha estat, en el segle XX, el pretext legitimador d'alguns monstre notable (Stalin, per exemple). En qualitat d'avançada de la contestació sociopolítica al capitalisme, el *Manifest* fou un document força reexit; molt més que com a herald d'una nova fase superior del progrés social. En tant que teoria del canvi social, el materialisme històric ha funcionat raonablement bé; com a pretesa ciència de la llibertat, ha estat sobretot una il·lusió. D'alguna forma, hom podria dir que, al

remat, el socialisme científic ha resultat més científic que socialisme.

Els desenfocaments i les absències del *Manifest* no són menys impressionants. El desfermat eurocentrisme que identifica l'expansió del capital amb l'arribada de la civilització a les nacions més bàrbares. El no menys desfermat productivisme que iguala el progrés (per bé que avançant pel costat dolent) al creixement de les forces productives. La visió del treball assalariat industrial com a únic treball productiu i creador de valor. La insuficient percepció de la relació del capital amb les formes no capitalistes (una relació que ha permès el pacte social fordista i la participació subalterna de les classes treballadores de la societat industrial en un benestar aconseguit a costa de la Mare Terra, el Tercer Món i

les generacions futures). Aquestes absències fan que —a l'hora de donar compte de fenòmens tan significatius del segle XX com ara la descolonització, el feminisme o la crisi ecològica— el *Manifest* siga pràcticament inservible.

Em detindré finalment en un motiu que, al meu parer, està donant lloc a una estranya confusió en el debat d'enguany. La descripció que fa el *Manifest* de l'expansió planetària del capital té una força i un verisme grans. La burgesia crea el mercat mundial, treu els fonaments nacionals de la indústria, accelera prodigiosament el desenvolupament del comerç i de les vies de comunicació, genera forces productives més nombroses i colossals que totes les generacions passades juntes, desenvolupa un comerç generalitzat i una interdependència generalitzada de les nacions, fa nàixer noves necessitats la satisfacció de les quals corre a càrrec de productes provinents de països i climes molt allunyats, es crea un món segons la pròpia imatge... Són pàgines que ressonen amb una vigència del tot literal. Ara bé, en el seu context, celebraven el triomf de la societat capitalista sobre la societat feudal. I es tancaven amb l'avís que el principal producte de la burgesia seria el seu propi enterrament. Repetides avui, hi caldria veure un càntic de victòria sobre el proletariat, l'himne de l'era reaccionària que està tancant el segle XX.

L'any 1983, irritat per la poc dissimulada satisfacció amb la qual la majoria dels comentaristes subratllava la decadència del marxisme, vaig suggerir un lema per al centenari de la mort de Marx: *un sospir d'alleujament ronda per Europa*. No hi vaig tenir gaire èxit. Imagine que, per als satisfets, el residu de rebel·lia en el sarcasme

era massa perceptible; per a d'altres, el fet mateix era encara massa dolorós. Avui confesse que ja no tinc forces ni per al sarcasme. Ara que, segons tots els indicis, sembla consolidada la victòria del capital sobre el vell espectre, la recuperació en curs del *Manifest* com a exòtica contribució a l'apologia d'allò que eufemísticament es diu «globalització» sona a rematar la feina amb l'afegitó de l'escarni.

Ernest Garcia

¹ Suppose que l'aclariment és innecessari, però confirme que he transcrit sense cometes diversos fragments, segons la traducció de Glòria Battestini (Marx, K. i F. Engels: *Manifest Comunista*, Barcelona, Llibreria Universitària Barcelona, 1997).

TANDEM

El moviment cultural autodefinits com a «ismes», les «escoles» i les generacions ostenten sempre, en la seua traducció didàctica a recursos de manual, un aura (forçada) d'unitat. El seu destí indefectible és, en conseqüència, perdre-la. Amb una mena de pèrdua que és, en realitat, un guany, per tal com gràcies a ella aqueixes figures a les quals la síntesi pedagògica ha fet violència poden emergir a la fi en la seua irreductible condició idiosincràtica. No un altre, en qualsevol cas, està sent el destí de l'anomenada «Escola de Frankfurt». I dels seus grans noms, cada vegada més difícilment inscrivibles sota fórmules unificadores.

Què té a veure, en efecte, Habermas amb el programa originari de l'Institut d'Investigació Social frankfurtià? Quin tribut s'obliga realment a pagar a Benjamin en aquesta operació? On caldria situar Pollock o Löwenthal en l'organigrama canònic de l'Escola? I com hauríem d'integrar, al capdavant, en la seua disciplina Kracauer, mestre inicial d'Adorno i després fortament infravalorat per aquest? Siga com siga, Kracauer sempre estigué més a prop d'aqueix altre gran marginal, Walter Benjamin, que no dels dos «grans» de la Teoria Crítica.

L'excel·lent monografia que amb olfacte encertat acaba de publicar Edicions Alfons el Magnànim (a títol diríem que pòstum) sintonitza amb el procés de recuperació avui en curs d'un autor que revela, com pocs, la capacitat de centralitat criticocultural d'alguns nòmades, desclassats i extraterritorials capaços, precisament per això, d'autoerigir-se, amb lucidesa engegadora, en intèrprets crítics del seu temps.

Redimir el temps, aquest vell somni

Enzo Traverso

Siegfried Kracauer.

Itinerario de un intelectual nómada

Traducció d'Anna Montero Bosch

Edicions Alfons el Magnànim-IVEI

València, 1998

242 pàgs.

Kracauer es perfila avui, certament, i Traverso ho subratlla amb aguda penetració, alhora que contextualitza degudament la dada, com un fenomenòleg fidel de la Modernitat —aquest inesgotable espai plural i fragmentari d'allò transitori, allò fugisser i allò contingent que se somnien com a eterns—, atent a la nova expressió del temps, localitzada en la immediatesa de les relacions socials, incloent-hi les nostres relacions amb el medi físic i social de la metròpoli, amb aquest paisatge urbà que ell va saber, com també ho va saber Benjamin als *Passatges*, elevar a metàfora, a jeroglífic a través del qual hom pot mirar de desxifrar el passat i el present d'una societat. Un escriba multifacètic, al cap i a la fi, de les pulsacions paradigmàtiques de la Modernitat, aquest vast territori d'exposició d'unes mercaderies que alhora que conformen la superfície de l'època, s'ofereixen com una «bella il·lusió». I que no

ignora, sinó que certament eleva a principi metòdic la dada bàsica segons la qual «el lloc que una època ocupa en el procés històric es determina amb major precisió en l'anàlisi de les seues manifestacions superficials i insignificants que no a partir del judici de l'època sobre ella mateixa».

Un mèrit no gens menyspreable d'aquest assaig, i així escau subratllar-ho, és la seua reconstrucció, no mancada precisament de dificultat, del cànon heurístic de Kracauer, que enfonsa les seues arrels en una fisiognòmica materialista capaç de traduir allò exterior a interior i de desxifrar el tot a partir del detall, de «descobrir en l'anàlisi del petit moment particular el cristall de l'esdevenir total». I que té el propòsit de rescatar els somnis submergits, de redimir les fantasies i els desitjos que bateguen a l'altre costat de l'espill, tant en els caràcters expressius d'aqueix viure quotidià en què som i estem com en les grans objectivacions artístiques i literàries: aquestes fantasies que fan de coàguls del procés secret de comunicació entre el potencial expressiu de les necessitats humanes i les condicions civilitzadores generades pel capitalisme industrial i el seu impressionant esdevenir-món: món de (la nostra) vida.

I això vol dir, en darrera instància, que aquest cànon tendeix també a retallar i de-limitar el procés econòmic com a *Urbänomen* la visibilitat del qual pren cos, precisament, allà on s'expressa, en aqueixes minúcies múltiples que gairebé mai no reflecteixen els catàlegs «gloriosos», i que són la pell —és a dir, l'essència— d'aquest món de vida en curs de (falsa) totalització...

Jacobo Muñoz

DENES

BULLENT

1997 . NOVETATS EDITORIALS . 1998

Caplletra:

1. Reimpressió facsímil.
2. Reimpressió facsímil.
16. Monogràfic dedicat a Carles Salvador (1893-1955).
20. Monogràfic dedicat a la filologia romànica, a cura d'E. Casanova i J. Martí.
21. Monogràfic dedicat a sociolingüística i educació, a cura de J. Ponsoda.

Biblioteca Sanchis Guarner:

35. *Les bases del pensament de Ramon Llull*, de J. Enric Rubio.
36. *Estudis de filologia catalana i romànica*, de Germà Colón.
37. *Ausiàs March: textos i contextos*. A cura de Rafael Alemany.
38. *Antroponímia valenciana del segle XIV*. Introducció, edició i índexs per Agustín Rubio Vela i Mateu Rodrigo.
39. *Escalante i el teatre del segle XIX (precedents i pervivència)*. A cura de Ferran Carbó, Ramon X. Rosselló i Josep L. Sirera.
40. *Ausiàs Marc o l'emergència del jo*, de M. C. Zimmermann. Pròleg d'Albert Hauf.
41. *Estudis de cultura medieval*, de Josep Sanchis Sivera. A cura de Mateu Rodrigo Lizondo. En premsa.
42. *Un clàssic entre clàssics. Sobre traduccions i recepcions de Sèneca a l'època medieval*, de Tomàs Martínez Romero. En premsa.
43. *L'ordit de la trama: el discurs sobre la història del català*, de Miquel Nicolàs. En premsa.
44. *De lexicografia valenciana: estudi del "Vocabulari del Maestrat" de Joaquim Garcia Girona*, de Lluís Gimeno. En premsa.
45. *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del "Diccionario valenciano" de Josep Pla i Costa*, de Josep Martines. En premsa.
46. *El lèxic valencià dels segles XVI-XIX*, de Josep Martines. En premsa.
47. *Epistolari de la València medieval, II*, d'Agustín Rubio Vela. En premsa.

Col·lecció "Concordances dels Clàssics Valencians". CDR:

1. *Concordances de la Vita Christi de sor Isabel de Villena*. A cura de Rafael Alemany et al.

Llibres en coedició o col·laboració:

- Les literatures catalana i francesa al llarg del segle XX. Primer Congrés Internacional de Literatura Comparada*. A cura de Claude Benoit, Ferran Carbó, Dolors Jiménez i Vicent Simbor.
- Actes del Col·loqui Internacional "Tirant lo Blanc"*. A cura de Jean Marie Barberà.
- Josep Giner i Marco, Obra filològica (1931-1991)*. A cura d'Antoni Ferrando amb la col·laboració de Santi Cortés.
- Enric Valor, *Paraula de la terra*.
- Vicent Ventura: *un home de combat*. A cura de Rafael Fresquet i F. Pérez Moragón.
- Manuel Sanchis Guarner: *el compromís cívic d'un filòleg*. A cura de Antoni Ferrando i Francesc Pérez Moragón.

Valentí Puig o la incitació al debat

Per als qui no podem llegir els articles que Valentí Puig publica a Barcelona, al «Quadern de Cultura» d'*El País*, aquest llibre és un bon regal. En el mateix paquet, una selecció de les crítiques que el recent premi Josep Pla hi publicà entre els anys 1995 i 1997 amb el títol «Els llibres de la tribu». Recentment, alguns dels articles de Puig —els que contenen una *temàtica valenciana*— són recuperats pel jove «Quadern» de l'edició valenciana del diari. Una maniobra efectiva, sens dubte. Guanyem espai per a figures, llibres i assumptes d'àmbit més o menys regional, però també és cert que perdem la visió de conjunt que exigeix l'àmbit comú d'una cultura.

El lector, doncs, té davant un llibre que parla d'un bon grapat d'altres llibres. Recordar, com ha fet Calvino, que cap llibre que parle d'un altre llibre mai no és millor que el llibre en qüestió potser tindria sentit, però el treball crític de Puig té la virtut d'estar fet des de criteris, explicats al pròleg, que bàsicament consisteixen a construir una «crítica intel·ligent, en contra dels argots sotmesos a la idolatria d'un mètode i de l'ambigüitat dels qui mai no gosen dir si un llibre paga la pena o no». Breu: es proposen orientar, oferir una geografia literària amb les rutes aconsellades i els racons per a la bona taula. I és d'agrair, com també que s'haja aconseguit amb escriure l'objectiu de fer-se intel·ligible i, sobretot, de rebutjar l'ambigüitat de criteri. Encara que, sovint, més que amb judicis de valor ens topetem amb autèntiques maçolades que ens fan pensar si no hauria estat més saludable la lectura setmanal dels textos que aquesta ingestió del paquet global. Però no hi ha motius per l'astorament: contra l'enfitament possible, el conjunt ofereix al lector la prosa d'un escriptor de vàlua, capaç de transmetre la passió pels llibres.

L'important, però, és alguna cosa més que tot això. Destriar entre el bo i el dolent és feina que exigeix un sistema de valors que ho justifique. Puig no l'amaga, el posa damunt la taula i gairebé sempre amb arrogància. Potser parlar de sistema de valors és fer-ne un gra massa; en tot cas, el lector hi veurà els fils conductors i és ben aconsellable que, ell també, els jutge. Com les opcions per un determinat tipus de realisme que tant té a veure amb l'exigència d'una prosa catalana capaç de traduir Proust, parlar d'informàtica o redactar un

Valentí Puig
Una literatura particular
El País/Aguilar, Madrid/Barcelona, 1997
384 pàgs.

editorial sobre la moneda única europea. O algunes dèries com ara la càrrega constant contra tot allò que faça olor a activitat universitària. En una entrevista recent, Puig ha expressat sense embuts les virtuts terapèutiques del divorci entre literatura i universitat: «Els bons escriptors que estan sortint en viuen totalment al marge. I les publicacions universitàries cada dia resulten més marginals, sense cap mena de repercussió. La literatura només la podran salvar els escriptors i el públic perquè amb la universitat ja no hi podem comptar, per desgràcia». Tesi formulada o concretada de maneres diverses al llarg d'aquesta *Literatura particular*: la idolatria del mètode, la baluerna hermenèutica en què els narratòlegs han convertit el que segons Puig és només sentit comú, la propensió de les aules universitàries al *fast food* més imperdonable encara que el *panem et circenses* de la plebs... Sincerament, Puig posa sovint el dit dins la plaga. Llàstima que ho faça dalt del ring, tractant d'arraconar l'enemic contra les cordes per sorprendre'l i sorperdre'ns amb un *knock-out*. Com a exercici d'estil, l'estratègia és fins i tot brillant, però potser per això mai no planteja el problema en els termes justos. O és que la narratologia ha de derivar necessàriament en idolatries tan vulgars i empobridores que ens facen creure que la literatura és només una qüestió de mètode o que cada novel·la ha de significar una aportació formal? O és que les obligacions investigadores deriven *sempre* en proses desganades i banals? Encara més: que ja no és vàlida la distinció entre les *valoracions* estètiques i les que deriven d'una simple voluntat teòrica? Tinc la impressió que les raons del *fast food* i el *panem et circenses* van més enllà de la prosa professoral i poca cosa tenen a veure amb voluntats individuals, més o menys poderoses, entestades o no a deixar en quarentena el modernisme o l'opció pel realisme o el post-minimalisme. El divorci entre la universitat i la literatura potser no és més que un mer símptoma de l'autèntica malaltia.

Insistesc: el llibre de Puig —gratituds i insatisfaccions a banda— és un autèntic regal. Enganxa, per la prosa que empra i perquè incita constantment a la reflexió i al debat. Al lector no li faltaran motius. N'hi ha per a tots els gustos. Per als qui, per exemple, gaudeixen esbrinant les virtuts narratives de la brevetat contra les de la «complexitat perversa», la ressenya de la *Guadalajara* monzoniana resultarà impagable: «Ara, llegint *Guadalajara*, de bell nou podem fer-nos socis del club de la mini-ficció, una mica com els minigolfs que tenen el terra pintat de verd per imitar la gespa». I, dedicada especialment a valencians, una altra joia: «De Rosita Amores a Rosalba Cavà», exemple magnífic de la conjunció d'una escriptura feliç i uns punts de vista més que discutibles, en aquest cas sobre l'obra i la trajectòria fusterianes. Els qui han esmerçat temps a estudiar-les, i no de manera precisament banal, fins i tot pensaran que són de jutjat de guàrdia afirmacions com ara «l'aspersors de cometes que Fuster emprava per ruixar els seus escrits» o «els aforismes de Fuster alguna vegada tenen un aire de *boutade* de casino o, encara pitjor, denoten una inconseqüència que permetria capgirar-los fàcilment, com un joc de paraules». I, sobretot, la visió que dóna del nacionalisme fusterià i dels seus «fills espirituals». Atrevit, ja ho és. Però més enllà de l'exageració dels recursos, convindria recordar que en la confrontació entre el mite de Narcís i els *meneos* de la Rosita Amores hi ha, suggerides, qüestions de pes.

No seré jo qui aplique a Valentí Puig allò que algú va dir sobre Pla: «escriu bé, però és conservador». Compartesc amb ell la denúncia de fórmules o pensaments semblants. Puig ens n'ha suggerit d'altres. Personalment, preferiria aplicar-li la que afirma: «escriu bé i és conservador». I això perquè he tornat a llegir aquesta literatura particular amb l'única intenció de comprovar si hi havia motius per pensar que «escriu bé perquè és conservador». Confesse que no els he trobat, però no em puc treure del cap què es cou en aquelles Mallorques que sovint ens arriben aquestes ventades? Deixem-ho córrer. *Una literatura particular* és un llibre que parla amb intel·ligència d'altres llibres i ho fa amb una prosa envejable.

Autopistes de la informació i futur del document

Lluís Codina
El llibre digital.
*Una exploració sobre la informació
electrònica i el futur de l'edició.*
Centre d'Investigació
de la Comunicació
de la Generalitat de Catalunya
Barcelona, 1996
191 pàgs.

L'impacte social de la informació digital i de les autopistes de la informació és objecte d'un debat molt polaritzat i sovint efectuat des de posicions poc rigoroses. Enfront de les anàlisis pessimistes, hi predominen les d'aquells que aventuren una nova era de la humanitat, la «societat de la informació», amb un abast semblant o superior al que suposà la revolució de l'agricultura o la industrial (Masuda, D. Bell, A. King, entre d'altres).

L'aplicació generalitzada de les noves tecnologies de la informació en el sistema productiu i social és un fenomen massa recent i que encara planteja nombroses incògnites com per a poder aventurar una resposta definitiva sobre els seus efectes actuals i, molt menys encara, sobre els que podrà generar en el futur.

En *El llibre digital*, Codina no pretén aportar respostes definitives a aquestes incògnites, sinó que, fent-les servir com a teló de fons, prefereix proporcionar elements de reflexió sobre elles. Així, centra el seu estudi fonamentalment en els següents aspectes:

1. El paper de l'ordinador en el món de les Humanitats i del tractament de la informació textual (els microordinadors com a màquines literàries).
2. Característiques i propietats de la informació digital i diferències que presenta respecte dels suports analògics.
3. Estructura del llibre electrònic i repercussió que té sobre la generació, distribució i accés al coneixement.
4. Aspectes socials i econòmics de la publicació electrònica.
5. Hipòtesi sobre el futur del llibre digital i de la cultura de la lletra impresa.

Codina critica el concepte de la «societat de la informació», que seguiria a

la industrial, tal i com defensen alguns autors. Afirmar que tant la informació com el coneixement han estat importants durant tota la història de la humanitat, i que la diferència del moment actual amb altres èpoques és que avui es genera més informació, en termes quantitius i qualitius, de l'assimilable per qualsevol ésser humà, ja que aquest es troba condicionat per uns límits energètics i temporals. I més encara: sense mecanismes que permeten separar la informació rellevant del soroll, el resultat global pot ser el d'una major desinformació.

També hi destaca la concepció errònia, associada al paper preponderant de les autopistes de la informació en aquesta suposada societat, que les transformacions als mitjans de comunicació provocarien canvis substancials en la vida social. Cap dels canvis experimentats per aquests mitjans al llarg de la Història no ha provocat, per ell mateix, cap canvi substancial en les condicions de vida bàsiques de la societat. Tanmateix, sí que podem afirmar que els mitjans de comunicació mantenen relacions recíproques amb els altres sistemes socials (polític, econòmic, cultural, jurídic, tecnològic, etc.).

Tot i que són d'especial interès per als professionals de la comunicació, la naturalesa dels interrogants i propostes que planteja l'autor i l'enfocament general sobre els temes desenvolupats, units a l'exposició clara i amena, fan d'aquest llibre una lectura recomanable per a qualsevol persona que no siga especialista en la matèria.

Alejandro de la Cueva

De teatre i espectacle

Ramon Rosselló Ivars
*Anàlisi de l'obra dramàtica
de Manuel de Pedrolo*
Ajuntament de Tàrraga, Tàrraga, 1997

Segurament, un dels somnis més desitjats i, ensems, una de les fites més difícilment assolibles per a qualsevol autor és el fet de poder aconseguir la professionalització com a escriptor, és a dir, la consecució d'un determinat estatus que li permeta dedicar-se plenament a la literatura com a mitjà de vida. Manuel de Pedrolo és, en aquest sentit, un cas gairebé excepcional en el panorama literari i cultural a casa nostra.

En efecte: si bé és cert que l'escriptor català no assolí la desitjada professionalització fins als anys 70 —gairebé dues dècades després dels seus inicis com a escriptor—, la constant dedicació literària culminà en una extensíssima i variada producció que tingué, com a camp més fecund, la novel·la, però que no impedí que l'autor fes incursions en altres terrenys de la literatura, com ara la poesia, el conte o el teatre. Precisament és el gènere teatral una de les aportacions més singulars de Pedrolo que sovint s'ha vist menystinguda per part dels crítics o diluïda dins la gran producció novel·lística. Aquesta desatenció —del tot immerescuda— envers el teatre pedrolià, ha estat facilitada, fins a cert punt, per la mateixa projecció de l'autor sobre el seu teatre en rebutjar la pròpia obra teatral una vegada abandonada l'escriptura dramàtica. Ben mirat, aquest desmarcament és equiparable al que, en el seu moment, també féu Joan Fuster respecte a la seua obra poètica, un cop instal·lat còmodament en l'assaig. I si no es pot entendre la poesia valenciana de postguerra sense l'aportació de la poesia fusteriana —digués el que digués l'escriptor de Sueca— l'espai teatral català de postguerra seria, igualment, inconcebible sense l'aportació essencial de Pedrolo, que realitzà una tasca incansable per la renovació de l'activitat teatral catalana.

Ramon Rosselló ha optat per posar fi a aquesta important mancança bibliogràfica dins el teatre català i ha dut a ter-

me una pacient tasca d'anàlisi literària i recopilació documental per a oferir-nos una completa anàlisi de l'obra dramàtica de Manuel de Pedrolo que accepta el risc d'endinsar-se en un autor tan vast com polifacètic. Tot i que l'estudi que ara revisem se situa dins les coordenades de treballs sobre dramaturgs catalans, el llibre de Rosselló introdueix, però, una línia molt innovadora en el resseguiment de la dramaturgia catalana que aporta al treball del professor de la Universitat de València una validesa excepcional.

L'estudi de l'obra dramàtica pedroliana s'estructura al voltant de quatre parts clarament diferenciades. La primera part, de caràcter fonamentalment teòric, i des d'una perspectiva plenament literària, es dedica a un estudi dels textos dramàtics pedrolians. Si bé és indubtable la significació del treball, absolutament indispensable per a una visió de conjunt de l'obra de Pedrolo, és en la segona part del llibre, dedicada a l'anàlisi de la producció, transmissió i recepció de la producció pedroliana, allà on trobem els aspectes més interessants de l'estudi de Rosselló. Fet i fet, des d'aportacions monogràfiques o estudis puntuals, la producció de l'escriptor d'Aranyó ja ha estat parcialment estudiada per part dels crítics, mentre que la proposta de Rosselló és totalment innovadora dins el camp d'estudi de les produccions teatrals, tal i com assenyala el prologuista, Vicent Simbor. El llibre defuig els tradicionals estudis fets des d'una perspectiva exclusivament literària en favor d'una anàlisi que considera el teatre com un fet la completa realització del qual no és plenament assolible sense la concepció del muntatge com a espectacle i per tant, com a fenomen que arriba a un lector. Des d'aquesta perspectiva, el treball resulta extraordinàriament ambiciós, ja que l'autor analitza no sols la posada en escena de les obres per part de les companyies dramàtiques sinó també la transmissió del teatre de Pedrolo i la recepció i la valoració de les estrenes per part de la crítica del moment. El llibre esdevé així doncs, a banda d'una valuosa aportació per a la coneixença de la producció teatral del polifacètic autor, un model a seguir per a l'anàlisi del fet escènic si es vol aconseguir una visió completa de tot l'entrellat espectacular que acompanya qualsevol obra dramàtica. És de desitjar que la línia oberta pel treball de Rosselló trobe ben aviat la seua continuació.

Mariola Aparicio

Res de prudència en coses sagrades!

Josep Giner i Marco
Obra filològica (1931-1991)
IIFV / Denes, València, 1998
609 pàgs.

Aquest gruixut i dens recull de pràcticament tots els estudis filològics de J. Giner apareix en un moment clau en què la nostra filologia necessita més que mai d'aquesta mena d'autors, fermes en les seues conviccions cíviques, clars en les seues posicions lingüístiques. Calia, per tant, que algú recollís «tota» l'obra d'aquest savi filòleg valencià, quasibé desconegut pels nostres lingüistes més jòvens i pel públic en general. El llibre, amb un magnífic i aclaridor estudi preliminar d'A. Ferrando, amb la col·laboració de S. Cortés, té bona factura. És important d'assenyalar que les dades que se'ns hi donen, revelen que la tasca filològica de Giner fou més important del que ens pensàvem, i, amb molt bon seny, l'autor és arrenjerat al costat de savis com ara Sanchis Guarner i G. Colón, els filòlegs valencians més notables.

El llibre es divideix en tres apartats. El primer és l'estudi preliminar de què parlava adés. Cal destacar-ne, sobretot, el capítol tres en què es fa un resum de tots els treballs que conté l'edició. L'apartat segon és, pròpiament, l'aplec de l'obra gineriana, i ocupa, òbviament, la major part del llibre amb deu subapartats cadascun dels quals

ahora subdividits en capítols d'irregular extensió. L'índex de conceptes bàsics, de mots analitzats i d'autors comentats conforma el tercer apartat amb què es clou l'obra. Prèviament, cal dir que l'editor —tal com afirma a la introducció— ja indica que la classificació de tots els treballs davall epígrafs unitaris ha estat prou espionosa. El primer subapartat, doncs, «Qüestions elementals de filologia», conté nou treballs que ocupen un espai temporal que va de 1931 a 1971. Jo en destacaria —per raons d'espai— el 3, «El valencià i els filòlegs», publicat al BSCC (1935), que és un intent reeixit de classificació de la nostra llengua dins l'àmbit romànic i de la situació que hi ocupa partint de la *Gramàtica històrica del català antic* que A. Griera havia publicat per aquella època: factors històrics dels dialectes catalans, problemàtica de les aa i ee àtones, etc. Aquest tema torna a ser analitzat, ara amb més profunditat i des de totes les anàlisis fonètiques possibles, al treball 3 del subapartat següent («Lingüística diacrònica i edició de textos»), i no cal dir que el resultat ha de ser qualificat de magnífic. El subapartat 3 («Ortografia, fonètica i ortologia») conté divuit treballs. Giner, en aquest i en altres treballs ací aplegats, analitza i fa propostes assenyades d'ortologia valenciana: una novetat per a l'any en què va ser escrit i publicat (1934), i una bona aportació per a la normativa del registre formal oral valencià d'ara. Del 4 (amb vint-i-un treballs, alguns dels quals inèdits) caldrà, sense cap mena de dubte, destacar-ne «La conjugació dels verbs en valencià», publicat per la SCC en 1933 en forma d'opuscle. Cal dir que, durant molt de temps, aquest text fou paradigma d'altres treballs morfològics, tant de C. Salvador com d'E. Valor, per esmentar només dos dels nostres més destacats gramàtics actuals. El 5 conté fins a vint-i-vuit treballs, aixoplugats sota l'epígraf «Lèxic, etimologia i dialectologia». Es tracta del bloc més extens d'articles dins aquesta obra. Per raons personals, esmentaré el 4, «El Vocabulari del Mestrat de Mossén Girona» (1935), primer treball dedicat a estudiar el vocabulari del capellà de Benasal. Els set, vuit i nou són dedicats a treballs de literatura, i el sisé, aplega sis articles de toponímia. El desé, «Temes de reivindicació lingüística nacional», clou l'obra.

En suma, cal dir que J. Giner, durant tota la seua vida, tingué en compte la recomanació de J. Coromines —amic i col·laborador seu— que fa de pòrtic a l'obra: patriota incomparable i apassionat. Apassionat només? Valent, coratjosíssim! Res de prudència en coses sagrades!

Lluís Gimeno Betí : 31

March divulgatiu (encara)

Ausiàs March
Cants d'amor. Antologia poètica
Edicions de la Guerra

35 poemes d'amor
Tàndem

Dues antologies més d'Ausiàs March? La progressiva acumulació de florilegis ausias-marquiens en el panorama editorial catalanesc és un fenomen curiós, perquè no sembla evident que aquest esforç de divulgació siga la resposta a una demanda especialment notable. Cal demanar-se, en primer lloc, doncs, què ens aporten aquestes antologies.

Crida l'atenció la diferent vocació didàctica en cada un dels casos. La de Sanchis Carbonell (Edicions de la Guerra) és bilingüe castellà/català (per aquest ordre); l'editor només pot atorgar-se el mèrit de la selecció i del pròleg, perquè la traducció castellana reproduceix intacta la versió pedestre de Rafael Ferreres (1979), i el text català ha estat vampiritzat de la recent edició de J. V. Escartí (1993). Quins són els pressupòsits d'aquesta antologia? La pregunta és rellevant, perquè evidentment l'editor no ha confeccionat el volum per a un públic castellandòfon. Senzillament: els valencians han de llegir March en castellà, si volen entendre'l. Pressupòsit brutal, sens dubte. Així les coses, no calia recórrer al «Glossari de vocables scurs» (*sic*) que clou el llibre.

L'antologia de Rodríguez-Castelló, en canvi, opta per la tàctica ancestral dels *commentarii* previs i a peu de pàgina. A banda de recuperar l'espai tradicional de separació entre els dos hemistiquis, el curador ha partit de les edicions més autoritzades i ha puntuat els poemes d'acord amb la seua percepció prosòdica i semàntica del text. Opció raonable i lloable. D'altra banda, el deute amb les interpretacions més solvents (Bohigas, Ferrater, Fuster, Archer, Escartí etc.) és constant i reconegut. Les introduccions són breus i ben adaptades al decurs literal del poema. Les notes recullen, a més d'explicacions puntuals, el lèxic més abrupte de cada text. Presentat així, March fa de bon llegir per a qualsevol no especialista.

Ambdues antologies han estat fetes seguint el mateix criteri temàtic. En conseqüència, entre els 39 poemes seleccionats per Sanchis i els 35 de Rodríguez-Castelló,

més de la meitat són comuns a tots dos. Des del punt de vista del contingut, ambdues seleccions són clarament esbiaixades: March és un poeta sobretot amorós, sens dubte, però alguns dels seus millors poemes no són d'amor. La imatge que una tria així pot donar del poeta és molt parcial. Indubtablement, no són volums per a *connaisseurs*, però tampoc no arriben a ser introduccions perfectes per als llecs. En tots dos casos (sobretot en el de Sanchis), el pròleg del llibre presenta la superficialitat dels tòpics habituals en aquest tipus de bibliografia. La presentació física d'Edicions de la Guerra és més atractiva —especial per a romàntics bibliòfils. Tanmateix, suposant que aquestes antologies tinguen una funcionalitat docent, és preferible la de Tàndem.

Guillem Calaforra

L'última solitud del poeta de Roda

Com altres anys anteriors, el 1997 també ha estat singular en el reconeixement i la difusió de la poesia de Miquel Martí i Pol. De fet, d'una banda, la reedició durant aquest any de tres poemaris seus, *Les clares paraules* (1980), *Andorra (postals i altres poemes)* (1984) i *Llibre d'absències* (1985); i, de l'altra, la publicació de la *Nova antologia poètica* (1997), de l'autor de Roda, a cura de Pere Farrés —una actualització i ampliació considerable d'aquella *Antologia poètica* (1983)—; són dues dades que al capdavant constaten que ens trobem davant de l'obra del poeta més divulgat —i amb més venda— de la poesia catalana actual.

Amb això, l'anunci, a la fi d'aquest any, de l'aparició d'un nou llibre de poemes seu ha motivat durant l'espera una sèrie d'expectatives en la crítica literària i en l'heterogeni i ampli públic que el llegim.

Llibre de les solituds (1997) completa el cicle escèptic de les obres immediatament anteriors i repeteix els motius i recursos que les caracteritzava. En el rerefons és la proposta d'aquell que assumeix la vellesa amb el que comporta de limitacions i de guany i medita amb escepticisme sobre el temps en oferir la visió íntima i distanciada de les vivències del passat, irònica i crítica respecte a l'entorn immediat del present i alhora incerta i provisional per l'absència de futur.

De fet, les tres citacions que encapçal·len el llibre, d'Espriu, Matzner i Joyce, ja estableixen com a tema dominant el temps, irrepertible i irrecuperable. L'obra, de quaranta-nou poemes, en part es presenta emmarcada, entre l'inici i la fi, i sobretot recurrent. El «Punt i seguit» amb què s'inicia connecta amb el llibre anterior, *Un hivern plàcid* (1994), i el «Punt i final» amb què conclou apunta tal vegada la fi definitiva d'una extensa trajectòria poètica. Entre la continuïtat i l'acabament, sense ruptures ni evolució, l'autor recrea una altra vegada el seu món literari amb el mateix estil senzill i entenedor, sovint narratiu, que troba en els decasil·labs —sempre el seu vers preferit— la seua expressió literària més adient.

El poeta, instal·lat en la vellesa, con-

El privilegi de la distorsió

Joan-Elies Adell
A curt termini
3i4, València, 1997

templa solitari l'espectacle de la vida inserida en el pas inexorable del temps («com se m'escapa a poc a poc la vida») i pren les notes que motiven els textos. Els primers poemes s'orienten més envers el passat, que solament els records i la memòria permeten encara mantenir i recuperar, tot i que esdevenen insuficients. El present ofereix instants personals feliços però fugaços dins un entorn estrany i sovint caòtic cada vegada més degradat per la societat actual del progrés, la qual l'autor critica amb ironia ja que fa de l'ésser humà com una mena de titella sotmesa als interessos, a la corrupció o a la manipulació («El món va a la catàstrofe, ja ho deia el gran Vicent anys ha»). Tanmateix la poesia permet resistir amb la creació («Tinc la mà esquerra per aturar els cops/ i la mà dreta per

escriure versos») i la imaginació possibilita encara recuperar el desig amb aquella noia temptadora de sempre («Només un cos de dona em fa feliç/ i ara el descriu tancant, solemne, els ulls»). El futur és provisional, i pert tant incert, o gairebé no existeix («el poc que ens resta»).

La doble mirada solitària que ens ofereix Martí i Pol, íntima i crítica, al capdavant ratifica dues directrius que han caracteritzat la seua poesia de sempre i sobretot d'ençà dels anys setanta (la que es dirigeix a la intimitat, i la que es projecta sobre l'entorn immediat), i, finalment, complementa una important producció literària de tota una vida amb aquestes —i últimes— solituds.

Ferran Carbó

Joan-Elies Adell viatja al fons de les paraules i allà es troba amb la certesa que res no succeeix debades. Quan aprendrem a substituir la trista idea de l'atzar que domina les nostres vides per la —segurament igual de trista— idea de la causalitat?

En *A curt termini* trobem algunes opcions —cap fórmula màgica— per enfrontar-nos al buit que envolta la creació artística. Allunyat de patètiques reflexions existencials, Adell opta per una serena acceptació del pas del temps amb el referent d'un paisatge d'humitats oceàniques i carnals que emmarca la —pareix— eterna batalla entre Eros i Thanatos.

Predomina la idea de la supervivència en el llenguatge al marge de l'espai i del temps. Abunden les fronteres físiques i imaginàries que funcionen per donar una explicació al sentiment d'alteritat. *L'altre* és aquell que està a l'altre costat de les fronteres que ens creem. Reconèixer aquesta alteritat pot ser també —o sobretot— una forma d'estima.

Es busquen els límits de la realitat, una realitat poètica dominada pels sentits (els colors, els sabors, les olors, la vista sobretot) i es busquen aquests límits per tal d'organitzar les pròpies inquietuds. Si sabem què hi ha dins i què hi ha fora de nosaltres mateixos (la principal frontera) potser avançarem alguna cosa en la comprensió de la nostra existència. O no.

Tanmateix, cap poeta ens dona la solució a l'enigma. Adell fa una poesia de reflexió serena sobre la manera en què el pas del temps i l'espai (la famosa distància que és l'oblit) afecten el sentiment amorós. La distorsió del record que resulta la perfecta excusa per indagar en l'evolució de la persona respecte de la creació literària, la necessitat de la bellesa, aquell viatge al fons de les paraules amb què acaba el llibre. Les opcions enfront del buit fluctuen, doncs, entre l'acceptació, l'estranyament, el viatge real o fictici com a mecanisme de coneixement o la distorsió com a privi-

legi. Tornant a l'absència d'atzar amb què conclou el poemari, Adell diu: «No sempre m'aturo a pensar sobre / el fràgil vincle de la pell que crec que m'envolta / sobre l'atzar (...)».

No hem d'entendre açò com una teoria de la predestinació que ordena o desordena l'existència sinó com un principi de causalitat que ens guia.

Davant d'aquesta mena d'estratègia còsmica que sovint pareix dominar la nostra vida només ens queda el privilegi de la distorsió mitjançant la paraula. Del passat, del futur, dels desitjos que —diuen— impulsen cap endavant l'ésser humà. Distorsionem, sobretot, allò que més volem. El referent pot ser en aquest cas un paisatge fred que romandrà més temps que la mirada que l'ha copsat o els mots que l'han definit.

En definitiva, l'interés més acusat d'aquest poemari es troba no tant en la reelaboració de tòpics literaris —que no n'hi ha— sinó en l'acurada i delicada tria de cada paraula que ens permet un recorregut líric sense estridents metàfores fora de lloc o terribles encotillaments mètrics. En un moment diu: «de tu mateix en saps ben poca cosa». Potser, a curt termini, el joc poètic siga una manera com qualsevol altra de saber alguna cosa més de cadascú de nosaltres. O potser no.

El llibre s'obri amb un paisatge «fred com la mirada més trista», i acaba preguntant-se què serà mes fred, el paisatge o els mots. Al capdavant allò que fa mal no són les respostes sinó «la delicadesa en defugir preguntes».

Júlia Zabala i Tomàs : 33

Contribucions a la narrativa d'ara (endavant)

Sergi Pàmies
La gran novel·la sobre Barcelona
Quaderns Crema, Barcelona, 1997
139 pàgs.

Ni és gran, ni és una novel·la, ni tampoc tracta, almenys directament, sobre Barcelona. Un dels més profitosos fixatges de Quaderns Crema publica el seu tercer recull de contes, i tot fa preveure que un o altre premi li caurà, atesa la gloriosa trajectòria dels anteriors *Infecció* i *T'hauria de caure la cara de vergonya*, o bé les ovacions que han rebut les seues novel·les —les de debò.

Quinze contes, d'extensió variable, han calgut per omplir una enquadernació de butxaca, impresos amb unes lletrasses com les d'alguns llibres d'institut. Podem trobar pures reflexions, breus, amb el seu punt d'agudes i regust aforístic —«Fraternitat»—; a la resta de narracions, però, l'acció domina unes situacions que evidencien un element fonamental: Pàmies es mou dins una realitat desencisada i captivada per l'absurditat, generalment trista. Una mena de Llei de la Ironia del Destí, doncs, ho controla tot. L'últim conte, titulat precisament «La gran novel·la sobre Barcelona», a tall de clímax, és una joia que ben bé podria passar per novel·la curta amb algunes pàgines addicionals: és el més llarg, i està construït a base de fragments molt reduïts que alteren les línies fixes d'espai i temps, però que remetent sempre al mateix context. Distingim, al fons, una acolorida —tirant a fosc— gran ciutat, que agarbella tota classe de tipologies humanes, sorpreses *in fraganti* en les postures més ridícules i paradoxals.

Pàmies, però, se'n riu, de tot això. La caricatura de l'actual vida cívica, deshumanitzada i contradictòria, és un dels reptes que planteja aquesta peculiar *novel·la*, fent-ne ara l'extensió a tot el recull. Una visió patètica i sarcàstica accentuada, a més, per la naturalitat en la redacció: una prosa *de tota la vida*, innocent, exempta d'extravagàncies i experimentacions, caracteritzada per una peculiar aversió als diàlegs (constant a bona part de la seua obra: *La primera pedra*, *Infecció*...). Opta, així, per sorprendre el lector tan sols amb el contingut, i en darrer terme amb cada un dels finals. Al meu parer, aquesta estratègia hi proporciona resultats desiguals: hi ha casos sobradament reeixits —«La set»,

«La música clàssica» o «L'hemisferi sud»— i d'altres que no ho són tant —potser són tan dessaborits com pareixen, o potser no?

Cap altre detall? Per exemple, l'evolució de noms propis de personatges: als primers contes, no en tenen («la noia espantada», o «l'home famós»); més tard tenen noms coneguts (Ernest, Enric...), i cap al final es tornen internacionals (Kaplan, Fritz...). Tot està adreçat cap a la ridiculització, un recurs molt freqüent en aquest tipus de narrativa. Pel que fa als títols, tan decisius en un conte, la majoria han estat escollits simplement en consonància amb cada tema («La llista de la compra», «Suite», etc.), i alguns altres massa simplement amb la forma —¿com es pot titular un conte de deu paràgrafs «Deu paràgrafs»?—; en conjunt, tristament fàcils, a excepció del títol del recull, una mica més encertat.

Hi ha qui no podrà estar-se de comparar l'au-

tor amb Quim Monzó. És cert que hi ha concomitàncies (fins i tot físiques?), especialment en allò referent a la fixació d'un model vàlid i amplament acceptat de narrativa breu en català, però també els separa una gran distància. Fora d'aquestes ponderacions, d'altra banda inútils, hem de dir que, en aquesta obra, globalment, Pàmies ha practicat una narrativa un poc més *light*, apta per a tots els públics, i potser menys arriscada que en altres ocasions, pel que fa a la posada en escena de les desgràcies humanes que pretén mostrar. Fet i fet, de vegades tot queda mancat de profunditat. Sens dubte, i malgrat tot, ens trobem davant una bona mostra de les noves pretensions narratives, marcades per la brevetat, la referència a l'actualitat i la ironia en aquest cas, que ens hauran de dur de la mà d'ara endavant.

Joan Manuel Matoses

BROMERA

D'ençà que Blaise Pascal i Pierre Fermat, l'any 1654, iniciaren la construcció de la teoria de la probabilitat per a descriure els jocs d'atzar i John Graunt, l'any 1662, l'estadística, per a determinar el creixement i composició de la població de Londres, han hagut de superar-se no pocs obstacles per a matematitzar aquestes situacions fins a arribar als rics desenvolupaments actuals.

Les conseqüències del pensament probabilístic han causat una vertadera revolució en la nostra concepció del món. D'acord amb Ian Hacking, la revolució probabilística ha produït almenys tres tipus de canvi en la nostra visió del món:

Metafísica: l'atzar, en interacció amb lleis deterministes, governa el món. L'atzar és un component essencial del mecanisme de l'evolució: un dels orígens de la varietat.

Epistemològica: una gran part del nostre aprenentatge de l'experiència, i dels fonaments del nostre coneixement, poden representar-se per models probabilístics: mecànica estadística, mecànica quàntica, herència mendeliana, evolució biològica, irreversibilitat, proves psicològiques, evolucions econòmiques...

Pragmàtica: l'anàlisi del risc i la presa de decisions mitjançant els mètodes probabilístico-estadístics són avui quotidians en l'acció pràctica.

Després de tant de temps, sembla lògic esperar que els models probabilístics hagen acabat ja el seu desenvolupament. I així s'esdevé en moltes de les seues parts. Tanmateix, la seua construcció continua oberta i és un dels camps més productius de la investigació científica.

Mirem a través d'algunes de les seues finestres...

LA TEORIA MATEMÀTICA DE LA PROBABILITAT

L'any 1933 apareix la famosa monografia d'A.N. Kolmogorov on, per primera vegada, es descriu explícitament la naturalesa dels objectes matemàtics que constitueixen l'objecte de la teoria de la probabilitat: aquesta no seria, de manera general, més que una mesura (s'han elaborat també models no kolmogorovians). L'atzar es manifesta sempre a través dels sorteigs més o menys ex-

La llarga i fructífera construcció dels models de l'atzar

L'atzar és la melodia de l'evolució.
Hoagland

plícits. Són aquests els que produeixen o modulen tot de fenòmens naturals i socials.

Una de les característiques de l'atzar, la indeterminació, es modela mitjançant l'àlgebra dels conjunts. Una altra de les seues característiques —la regularitat que presenten les freqüències relatives de molts esdeveniments, quan es repeteixen en les mateixes condicions determinades experiències aleatòries— induïx a assignar a cada esdeveniment un número, la seua probabilitat, que verifica tres axiomes, i que li donen el caràcter d'una mesura.

A cada valor x d'una variable aleatòria (el número de la ruleta, el pes o l'alçada de les persones d'un país, els errors que es fan en fabricar un determinat element, etc.) se li associa una probabilitat $f(x)$ —o més exactament, una funció *densitat de probabilitat*—, de manera que es defineix una *lei de distribució*. Aquesta funció permet calcular les probabilitats de qualsevol esdeveniment.

En aquest marc, poden demostrar-se algunes regularitats de l'atzar que permeten interpretar les dades estadístiques, fer previsions i prendre decisions:

Llei dels grans números: les mesures de les mostres aleatòries de tamany n extretes d'una població (en el sentit estadístic), en condicions molt generals, convergeixen fins a la mitjana de la població, amb probabilitat 1 quan n tendeix a l'infinit.

La importància d'aquest principi rau en el fet que la informació al voltant de mitjanes de mostres subministra informació al voltant de les expectatives teòriques, i viceversa. Així pot jutjar-se la qualitat d'una gran producció d'elements observant-ne una petita mostra.

Teorema central del límit: quan els resultats d'un experiment són deguts a la suma de

les accions d'un conjunt gran de causes independents i de poca importància relativa, en condicions molt generals, aquesta suma convergeix cap a una distribució normal, quan n tendeix a l'infinit (vegeu figura 1).

Aquest resultat justifica l'aparició freqüent de la distribució normal (anomenada també gaussiana) en un gran nombre d'experiències aleatòries.

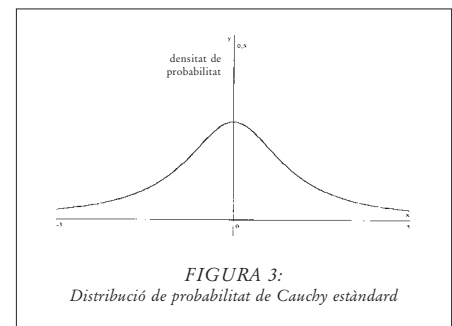
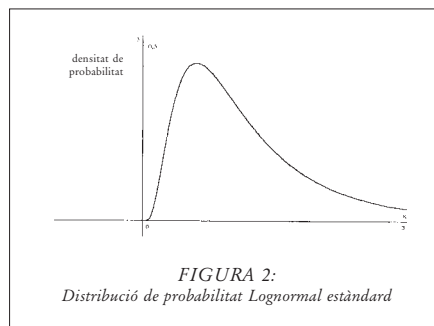
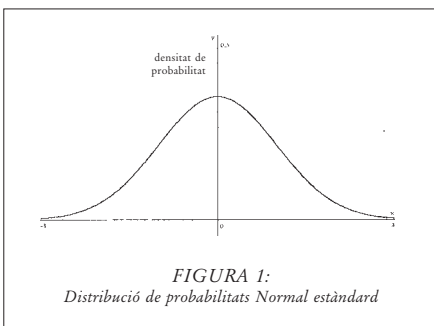
Fins ara hem vist dos dels resultats més importants de la teoria de la probabilitat de Kolmogorov. Ara veurem algunes qüestions no tan clares.

QUAN ÉS ALEATORI UN ESDEVENIMENT?

Un sorteig amb daus o boles, el clima, el flux turbulent d'aigua, les mutacions que pateix un ésser viu, els errors en mesurar una magnitud, les oscil·lacions econòmiques, les reaccions de les persones... tenen aspectes impredecibles. En no haver-hi una relació clara entre causa i efecte, diguem que aquests fenòmens posseeixen elements aleatoris o d'atzar.

Al segle XIX, l'indeterminisme s'acceptava com un resultat de la nostra ignorància. La probabilitat era un mitjà de compensar-la. El 1852, amb Benjamin Pierce, trobem els primers indicis del modern indeterminisme. El moviment brownià és un exemple d'un possible origen del comportament estocàstic d'alguns sistemes: el moviment d'una partícula de pols en una gota d'aigua esdevé completament impredecible, atés el gran nombre de xocs amb les molècules en agitació tèrmica que la volten. L'existència, però, de comportaments aleatoris en sistemes molt simples (per exemple, radioactivitat, difracció d'electrons) ha obligat a reconsiderar les fonts de l'atzar. La mecànica quàntica, elaborada per Max Born, Werner Karl Heisenberg, Erwing Schrödinger i altres, postula l'indeterminisme essencial i irreductible de les lleis que regeixen el comportament de la matèria, fins i tot d'una sola partícula. Segons Karl Popper, les partícules no només tenen les propietats físiques habituals sinó també *propensions*, de les quals donen compte les probabilitats quàntiques.

How random is Random?, es preguntava Mac Kak. La dificultat de la resposta podem intuir-la amb l'exemple següent:

Generem una sèrie de dígets decimals mitjançant algun dispositiu (electrònic, mecànic, etc.). Quan podem assegurar que la sèrie que se'n generarà és aleatòria?

La resposta sol ser aquesta: si la sèrie compleix els tests d'aleatorietat —en què alguns grups de xifres han d'aparèixer amb una certa probabilitat— direm que la sèrie és aleatòria. Amb aquest criteri la sèrie de les xifres decimals dels nombres irracionals $\sqrt{2}, \pi, e$ o del número d'or ϕ és aleatòria (vegeu taula 1).

Tanmateix, podem reproduir tantes xifres com desitgem d'aquests nombres, amb un curt programa! De fet, la majoria dels procediments que s'utilitzen, amb èxit notable, en les calculadores i ordinadors per a efectuar sorteigs aleatoris no són aleatoris; es generen mitjançant fórmules matemàtiques deterministes. Diguem que són *pseudoaleatoris*.

Aquests resultats han portat a buscar altres definicions operatives de número aleatori. Gregory G. Chaitin (1988) en proposa la definició següent: un número és *algorímicament aleatori* si per a determinar N bits del seu desenvolupament binari (utilitzant només el 0 i l'1) cal un programa d'almenys N bits. Amb aquesta definició, $\sqrt{2}, \pi, e$ i ϕ no són algorímicament aleatoris, ja que hi ha algorismes de tamany finit per a calcular les seues infinites xifres.

COM CALCULAR I INTERPRETAR LA PROBABILITAT D'UN ESDEVENIMENT ALEATORI

Per a aplicar les lleis de la probabilitat a cada camp del coneixement, són necessàries convencions addicionals que no es dedueixen de consideracions estrictament matemàtiques. I, justament, l'establiment d'aquestes convencions ha motivat, des de l'inici al segle XVII, tot de visions diferents en la seua naturalesa com també en els conceptes que s'hi associen; interpretacions diverses i, a vegades, contradictòries: teories *objectives* i *subjectives*; *lògiques*, *personals* i *físiques*, etc.

S'han fet intents per a calcular les probabilitats en cada camp particular del coneixement, a partir dels pressupòsits de les teories esmentades, especialment en els sistemes mecànics. En qualsevol cas, no hi ha un camí que condueca per deduccions lògiques d'una teoria no probabilística a les probabilitats. Necessitem almenys alguns principis generals per a una deducció semblant. Aquesta situació és ben coneguda en la mecànica estadística: no podem derivar distribucions de probabilitat amb la mera mecànica. Necessitem premisses addicionals com ara les hipòtesis *ergòdiques* (asseguren la convergència de mitjanes temporals en un siste-

ma cap a mitjanes en un mateix instant de diversos sistemes idèntics) o supòsits d'invariància temporal. En la teoria quàntica és possible calcular la probabilitat d'un esdeveniment a partir de la funció d'ona ϕ que verifica una equació diferencial determinada: l'equació d'ones de Schrödinger.

LES REGULARITATS DE L'ATZAR

L'atzar presenta regularitats a gran escala. L'indeterminisme a petita escala es transforma en un determinisme a gran escala. En paraules de Gnedenko i Kolmogorov (1954): «tot el valor epistemològic de la teoria de probabilitats es basa en el que segueix: els fenòmens aleatoris, considerats en la seua acció col·lectiva a gran escala, creen una regularitat no aleatòria».

Per a Charles Darwin, Ludwig Boltzman i Josiah Wilard Gibbs les lleis de la naturalesa no actuen sobre els individus sinó sobre grans poblacions; la importància de les quantitats que s'hi posen en joc acaba per imposar una regularitat a tot el conjunt. En la segona meitat del segle XIX, moltes de les anomenades lleis de la natura esdevingueren lleis estadístiques. Les previsions obtingudes a partir d'aquestes lleis no poden formular-se en virtut d'una causalitat estricta; aquestes tenen un caràcter probabilístic. Naixen conceptes que només tenen sentit en grans poblacions: pressió, temperatura, entropia, irreversibilitat, radiació, evaporació...

Però això és només part de la veritat. La llei dels grans números i el teorema central del límit són aplicables només en algunes ocasions, però no sempre. Concretament, la llei dels grans números exigeix l'existència d'una mesura. I això no sempre és possible; molts dels fenòmens habituals sembla que s'allunyen d'aquestes condicions. Seguint les idees de Benoît Mandelbrot (1996) es poden distingir almenys tres «estats» de l'atzar, mesurats pel grau d'acompliment de les regularitats citades per Gnedenko i Kolmogorov:

Atzar benigne: hi ha la mitjana de la variable aleatòria. Es compleixen les regularitats clàssiques: llei dels grans números, teorema central del límit... Els valors mitjans de les mostres s'apropen amb rapidesa suficient a la mitjana. S'esdevé així en el llançament no esbiaixat d'una moneda, essent x el número de creuaments; en el moviment de les molècules d'un gas, essent x la velocitat de les

molècules; soroll tèrmic blanc (energia espectral constant i independent de la freqüència). La distribució normal (figura 1) és un model de molts processos de mesura sense errors sistemàtics: els errors de les observacions i mesures, mesures físiques del cos humà en una població, les característiques psíquiques mesurades per un test d'intel·ligència o personalitat, les mesures de qualitat en molts processos industrials, etc.

Atzar lent: hi ha la mesura de la variable aleatòria, però la convergència de la mostra cap a la mitjana és molt lenta. Exemples d'aquest tipus són les distribucions lognormals, que caracteritzen les variables aleatòries el logarisme de les quals es distribueix normalment (vegeu figura 2). Solen presentar-se en situacions en què l'efecte sobre un determinat element (en un sentit ampli: rendes familiars o de propietats en una població, consum d'electricitat per empreses...) és producte de diverses causes, cada una de poca importància en relació a la resta i independents, i proporcional al tamany de l'element en aquest instant. Aquesta lentitud pot fer inútil el nostre coneixement de les previsions ja que, com deia John M. Keynes, «a llarg termini, tots morts».

Atzar salvatge: no hi ha la mesura de la variable aleatòria. No hi ha convergència de les mitjanes de les mostres. Ací desapareix la regularitat prevista per les dues lleis anteriorment enunciatas. El traçat de moltes costes, relleus fractals (altures), fluctuacions financeres, soroll rosa o $1/f$ (l'energia espectral és proporcional a la inversa de la freqüència), cabdal d'alguns rius, són, tal vegada, conseqüències de l'atzar salvatge. En tots aquests casos solen aparèixer, aleatòriament, valors anormals i ratxes persistents en un sentit o en un altre. Una distribució de Cauchy és un exemple canònic: genere's aleatòriament un angle θ entre $-\pi/2$ i $\pi/2$; aleshores, els valors $x = \tan\theta$ segueixen aquesta llei (vegeu figura 3).

En el cas de l'atzar lent i l'atzar salvatge, hem de renunciar a buscar regularitats d'algun altre tipus? Quins paràmetres serien interessants?, es pregunta Mandelbrot, en l'article esmentat. Les respostes són importants ja que tot de fenòmens aleatoris habituals sembla que segueixen pautes salvatges.

Aleatorietat, probabilitat, regularitat... Són conceptes que corresponen a un model que ha donat, i segueix donant, bells fruits. Però, si volem ampliar el nostre coneixement a tots els casos en què l'atzar intervé, haurem de construir nous conceptes, haurem d'obrir noves finestres.

$\sqrt{2} =$ 1.4142135623 7309504880 1688724209 6980785696 7187537694										
FREQUÈNCIA D'APARICIÓ DELS DÍGITS EN LES 1.000 PRIMERES XIFRES DECIMALS										
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	TOTAL
108	98	109	82	100	104	90	104	113	92	1.000
TAULA 1										

*Aquestes pàgines
de novetats bibliogràfiques són patrocinades
pel Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de València:*

EDITORIAL AFERS

- Colomines i Companys, Agustí (coord.): *Nacionalisme i política*, «Afers. Fulls de recerca i pensament», XIII:29, 276 pàgs., 3.000 PTA.
- Pérez Casado, Ricard: *Conflicte, tolerància i mediació. Onze conferències de l'Administrador europeu a Mostar*, presentació de Javier Solana Madariaga, col. «Els llibres del contemporani», 5, 88 pàgs., 1.040 PTA.
- Quintana i Torres, Antoni: *La Festa de l'Estendard. Cultura i cerimonial a Mallorca (segles XIV-XX)*, pròleg de Joan Francesc Mira, col. «Recerca i pensament», 5, 312 pàgs., 3.120 PTA.
- Webster, Jill R.: *Per Déu o per diners. Els mendicants i el clergat al País Valencià*, pròleg de R. I. Burns, SJ, col. «Recerca i pensament», 6, 204 pàgs., 3.120 PTA.

EDICIONS BROMERA

- Alapont, Pasqual: *Això era i no era*, il·lustracions d'Enric Solbes, col. «Micalet Teatre», 10, 96 pàgs., 750 PTA.
- Alonso, Vicent: *Cercles de la mirada*, Premi Ausiàs March 1997, col. «Bromera Poesia», 30, 64 pàgs., 1.500 PTA.
- Belda, Vicent Enric: *Lestirp de l'horror*, col. «Espurna», 35, 144 pàgs., 950 PTA.
- Bertranpetit, Jaume; Junyent, Cristina: *Viatge als orígens*, Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General, col. «Sense Fronteres», 4, 200 pàgs., 1.800 PTA.
- Cortés, Jesús: *No em pots dir adéu*, Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil, col. «Espurna», 36, 192 pàgs., 1.100 PTA.
- Franco, Josep: *Les potències de l'ànima*, Premi Ciutat d'Alzira 1997, col. «L'Eclèctica», 52, 384 pàgs., 2.400 PTA.
- Jaén, Gaspar: *Del temps present*, col. «Bromera Poesia», 28, 56 pàgs., 1.500 PTA.
- Lozano, Josep: *Ribera*, introducció i notes de Vicent Borràs, col. «Els Nostres Autors», 38, 256 pàgs., 1.500 PTA.
- Olivares, Joan: *Dies de verema*, col. «L'Eclèctica», 53, 176 pàgs., 1.900 PTA.
- Pardo, Vicent: *111.111 idees per escriure 111.111.111 contes en un any*, col. «El Micalet Galàctic», 56, 176 pàgs., 900 PTA.
- Pons, Carles: *El llibre de la selva*, il·lustracions de Miguel Calatayud, col. «Micalet Teatre», 11, 128 pàgs., 800 PTA.
- Seguí, Josep-Lluís: *Les tribulacions de Rosa Vermell*, col. «L'Eclèctica», 51, 160 pàgs., 1.900 PTA.

- Simenon, Georges: *Maigret i el ministre*, col. «L'Eclèctica», 1, 176 pàgs., 1.900 PTA.
- Sou, Josep: *Concert d'aigua*, col. «Bromera Poesia», 29, 64 pàgs., 1.500 PTA.
- Trigo, Xulio Ricardo: *Fado*, Premi Joanot Martorell de Narrativa 1997, col. «L'Eclèctica», 54, 256 pàgs., 1.990 PTA.
- Viana, Mercè: *El cas misteriós de la lletra malalta*, il·lustracions d'Anna Miralles, col. «El Micalet Galàctic», 57, 112 pàgs., 800 PTA.
- Vila, Vicent: *Les botes del gat amb botes*, il·lustracions de Toni Espinar, col. «Micalet Teatre», 12, 136 pàgs., 850 PTA.

EDICIONS DEL BULLET

- Alapont, Pasqual: *Ara sí que t'has refredat!*, col. «Cavallet de mar», 9, 32 pàgs. 575 PTA.
- Greus, Àlan: *L'Art de Raimon*, col. «Esplai», 15, 160 pàgs. 1.035 PTA.
- Barrufet, Roser: *Misteri al parc d'atraccions*, col. «Esplai», 15, 160 pàgs. 1.035 PTA.
- Seguí, Josep Lluís: *Una eixida, Sam*, col. «Miratges», 9, 136 pàgs. 982 PTA.

C.E.I.C. ALFONS EL VELL

- AA.DD.: *Miscel·lània Josep Camarena*, sèrie gran, 24, 224 pàgs., 1.500 PTA.
- AA.DD.: *Textos cordials. Els escriptors saforencs a Josep Iborra*, sèrie gran, 23, 136 pàgs., 1.500 PTA.
- Bataller Calderón, Josep: *Rondalles i acudits valencians*, sèrie gran, 22, 151 pàgs., 1.750 PTA.
- Castillo, Jaume: *Els conflictes de l'aigua a la Safor medieval*, sèrie gran, 25, 168 pàgs., 1.500 PTA.
- Corella, Roís de: *Tragèdia de Caldesa*, presentació d'Enric Ferrer Solivares, sèrie petita, 68 pàgs., 600 PTA.
- Vidal, Ximo: *March nostàlgic*, sèrie petita, 76 pàgs., 900 PTA.

EDITORIAL DENES

- Casanova, Emili (ed.): *IV Col·loqui d'Onomàstica Valenciana-XXI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, col. «Coedicions/Estudis», 7, 1268 pàgs., 4.800 PTA.
- Adell Cerdà, Vicenta: *Recull de refranys valencians*, col. «Diccionaris i materials complementari», 9, 144 pàgs., 1.800 PTA.
- Díaz Castro, Xosé María: *Nimbes*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 34, 112 pàgs., 1.200 PTA.

- Ferrer Escrivà, Vicenta: *¿Què podrà ser?*, I, col. «Les nostres tradicions», 8, 48 pàgs., 875 PTA.
- Ferrer Escrivà, Vicenta: *¿Què podrà ser?*, II, col. «Les nostres tradicions», 9, 48 pàgs., 875 PTA.
- Giner Marco, Josep: *Obra Filològica (1931-1991)*, col. «Coedicions/Estudis», 8, 688 pàgs., 4.875 PTA.
- Hernàndez, Albert: *El senyor del castell*, col. «Contes de tots», 9, 48 pp., 650 PTA.
- March, Ausiàs: *Cants d'amor*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 33, 168 pp., 1.500 PTA.

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA

- Caplletra, 20: Filologia Romànica*, 260 pàgs., 2.300 PTA. (coordinat per Emili Casanova i Joaquim Martí)
- Caplletra, 21: Sociolingüística i Educació*, pàgs. 196, 2.300 PTA. (coordinat per Joan Josep Ponsoda)
- Alemany, Rafael: *Ausiàs March: textos i contextos*, col. «Biblioteca Manuel Sanchis Guarner», 37, 408 pàgs., 2.500 PTA.
- Carbó, F.; Rosselló, R. i Sirera, J.L.: *Escalante i el teatre del segle XIX (precedents i pervivència)*, col. «Biblioteca Manuel Sanchis Guarner», 39, 398 pàgs., 2.500 PTA.
- Rubio, A. i Rodrigo, M.: *Antroponímia valenciana del segle XIV*, col. «Biblioteca Manuel Sanchis Guarner», 38, 242 pàgs., 1.800 PTA.
- Rubio, Josep: *Les bases del pensament de Ramon Llull*, col. «Biblioteca Manuel Sanchis Guarner», 35, 222 pàgs., 1.800 PTA.
- Zimmermann, Marie-Claire: *Ausiàs March o l'emergència del jo*, pròleg d'A. G. Hauf, 320 pàgs., 2.200 PTA.

EDITORIAL SAÓ

- La Bíblia. Bíblia Valenciana. Edició Interconfessional*. Col. «Sèrie Bíblica», 1, 2.950 PTA.
- AA.VV.: *Paradigmes de la Història, I. Actes del Congrés «Sant Vicent Ferrer i el seu temps»*, col. «Biblioteca Josep Giner», 2, 213 pàgs., 2.000 PTA.
- Domingo, Josep Antoni: *Terra i treballs. L'agricultura d'Alghemesí sota l'Antic Règim*, col. «Alghadesins», 6, 142 pàgs., 2.000 PTA.
- Fermí Teurel, Joan: *Lloances a la Mare de Déu. Vida, teatre i tradició en les festes majors d'Alghemesí*, col. «Alghadesins», 5, 394 pàgs., 2.950 PTA.

Izquierdo, Josep: *La Bíblia en valencià*, col. «Sèrie Bíblica», 2, 157 pàgs., 1.900 PTA.
 Saragossà, Abelard: *Criteris de la normativa. L'ortografia contemporània. Uns quants problemes actuals*, col. «Biblioteca Josep Giner», 1, 316 pàgs., 2.000 PTA.
 Saragossà, Abelard: *Passat, present i futur de les normes ortogràfiques de Castelló. Dades i reflexions per a una valencianització de la nostra societat*, col. «Biblioteca Josep Giner», 3, 188 pàgs., 2.030 PTA.

TÀNDEM EDICIONS

Masgrau, Fina: *Marieta valenta*, col. «Rata Marieta», 16 pàgs. 475 PTA.
 Masgrau, Fina: *Marieta inventora*, col. «Rata Marieta», 16 pàgs. 475 PTA.
 Masgrau, Fina: *Marieta esportista*, col. «Rata Marieta», 16 pàgs. 475 PTA.
 Mendiguren, Xabier: *Que no puc inventar contes*, col. «Bicicleta Grogà» 107 pàgs. 700 PTA.
 Navarro, Carles: *Pere Rodamón*, col. «Bicicleta Grogà» 67 pàgs. 600 PTA.
 Valor, Enric: *La idea de l'emigrant*, 176 pàgs. 1.200 PTA.

EDICIONS TRES I QUATRE

Adell, Joan Elies: *A curt termini*, col. «Poesia 3i4», 91, 71 pàgs., 950 PTA. (Premi de poesia Festa d'Elx)
 Alpera, Lluís: *Cavalls a l'alba (Obra poètica)*, col. «Poesia 3i4», 94, 472 pàgs.
 Altaïó, Vicenç: *La Desconeguda*, col. «L'Hora del Present», 5, 161 pàgs., 1.750 PTA.
 Argemí, Josep M.: *Vides secretes*, col. «Narratives 3i4», 57, 192 pàgs.
 Batllori, Miquel: *La Il·lustració*, col. «Biblioteca d'Estudis i Investigació», 26, Obra Completa, vol. IX, 554 pàgs., 6.000 PTA.
 Batllori, Miquel: *Els catalans en la cultura hispanoitaliana*, col. «Biblioteca d'Estudis i Investigació», 27, Obra Completa, vol. X, 360 pàgs., 6.000 PTA.
 Biblioni, Gabriel: *Llengua estàndard i variació lingüística*, col. «Contextos», 3, 150 pàgs., 1.250 PTA.
 Cingolani, Stefano M.: *Joan Roís de Corella. La importància de dir-se honest*, col. «La Unitat», 170, 320 pàgs., 2.950 PTA. (Premi Joan Fuster d'assaig)
 Domínguez, Martí: *Les confidències del comte de Buffon*, col. «Narratives 3i4», 58, 240 pàgs. 2.500 PTA. (Premi Andròmina de Narrativa)
 Duran, Eulàlia i Joan Requesens (eds.): *Profecia i poder al Renaixement*, col. «La unitat», 157, 425 pàgs., 4300 PTA.
 Fuster, Joan: *Correspondència, I*, a cura de Francesc Pérez Moragón, 342 pàgs., 4.900 PTA.
 Marqués, Josep-Vicent: *El retorn del naufrag professional*, col. «Narratives 3i4», 59, 248 pàgs.

Martí Guillamon, Frederic: *El carrer de Rubiols*, col. «Narratives 3i4», 54, 158 pàgs. 3.250 PTA.
 Mata, Jordi: *La picada de l'abella reina/L'orgia de Marsella*, col. «Teatre 3i4», 86 pàgs., 1.100 PTA.
 Piera, Emili: *El punyal d'Abraham*, col. «El Grill», 48, 228 pàgs.
 Sagarra, Josep Maria de: *El poema de Montserrat I*, Obra Completa, vol. IV, 376 pàgs.
 Trigo, Xulio Ricardo: *La mort salobre*, col. «Narratives 3i4», 55, 144 pàgs., 1.270 PTA. (Premi Ciutat d'Elx de narrativa Antoni Bru)

UNIVERSITAT D'ALACANT

Alemany, Rafael: *Guia bibliogràfica de la literatura catalana medieval*, 2na. Edició revisada, corregida i augmentada, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 1, 224 pàgs., 1.900 PTA.
 Alemany, Rafael; Vicent Martines; Lúcia Martín; Marinela Garcia; Joan M. Perujo: *Concordança de la «Vita Christi» de sor Isabel de Villena* (publicació en CD-ROM), col. «Concordances dels Clàssics Valencians», 1, 8.000 PTA.
 Colomina, Jordi (ed.): *Llengües en contacte als regnes de València i de Múrcia (segles XII-XV)*, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 3, 292 pàgs., 2.000 PTA.
 Martines, Vicent: *Introducció a l'edició de textos literaris*, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 2, 159 pàgs., 1.500 PTA.
 Martos, Josep-Lluís: *Cant, queixa i patiment. Estudi macroestructural de 55 poemes d'Ausiàs March*, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 4, 182 pàgs. 2.400 PTA.
 Sansano, Biel (ed.): *Actes del 1r. Simposi d'Història de l'espectacle teatral*, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 5, 125 pàgs., 1.500 PTA.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT JAUME I

Garcia i Sanz, Arcadi: *Institucions de dret civil valencià*, col. «Autonomia i Dret», 2, 212 pàgs., 1.800 PTA.
 Guzman, Josep R. i Joan M. Verdegall (eds.): *Memòria, escriptura i imatge*, Col. «Summa», sèrie Filologia, 5., 144 pàgs., 1.650 PTA.
 Burdeus, M. D.; M. Garcia Grau i Joan Peraire (eds.): *La diversitat discursiva*, Col. «Summa», sèrie Filologia, 7, 380 pàgs., 3.000 PTA.
 Bernat, José M. (ed.): *La tertúlia del portal*, col. «Summa», sèrie Humanitats, 3., 112 pàgs., 1.300 PTA.
 Blake, William: *Jerusalem*, traducció de Xavier Campos, col. «Estudis sobre la Traducció», 4, 414 pàgs., 3.500 PTA.
 Barrera, Modest: *La mort barroca: ritus i rendes*, col. «Biblioteca de les Aules», 3,

477 pàgs., 2.200 PTA. (Coedició amb la Diputació de Castelló).

Ortells Chabrera, Vicent: *La ciutat preindustrial al País Valencià. La imatge i la paraula*, Col. «Biblioteca de les Aules», 4, 284 pàgs., 2.200 PTA. (Coedició amb la Diputació de Castelló).
 Galindo, Carlos, Pilar Orús i Pura Vindel: *Problemes de Matemàtica Discreta*, col. «Manuals», 9

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Bernabeu, Joan, Teresa Orozco i Xavier Terradas: *Los recursos abiòtics en la prehistòria. Caracterización, aprovisionamiento e intercambio*, col. «Oberta. Sèrie Història», 3, 188 pàgs. 2.000 PTA.
 Cercle d'Anàlisi del Discurs: *La parla com a espectacle. Estudi d'un debat televisiu*, col. «Aldea Global», 1, 150 pàgs., 1.950 PTA. (Coedició amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Jaume I)
 Fernández Nieto, F.J., A. Melero i A. Mestre (eds.): *Luis Vives y el humanismo europeo*, col. «Cinc Segles», 2, 162 pàgs., 2.700 PTA.
 Ferrando, Antoni i Antoni Furió (eds.): *Francesc de P. Burguera: l'obsessió pel país*, col. «Paranimf», 3, 344 pàgs., 2.800 PTA.
 Ferrando, Antoni i F. Pérez Moragón (eds.): *Manuel Sanchis Guarner: el compromís cívic d'un filòleg*, col. «Paranimf», 2, 220 pàgs., 2.800 PTA.
 Fresquet, Rafael i F. Pérez Moragón (eds.): *Vicent Ventura: un home de combat*, col. «Paranimf», 1, 362 pàgs. 2.800 PTA.
 Leal, Juli: *Totus Tous. Comedia familiar inundada 1982*, col. «Teatro siglo XX», sèrie Textos, 4, 99 pàgs., 1.350 PTA.
 Marzal Rodríguez, Pascual: *El derecho de sucesiones en la Valencia foral y su tránsito a la nueva planta*, col. «Oberta», sèrie Història, 1, 342 pàgs., 3.000 PTA.
 Pérez Saldanya, Manuel: *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*, col. «Biblioteca Lingüística Catalana», 22, 332 pàgs., 2.300 PTA.
 Pradier, Jean M.: *Fànic, fàl.lic, fàtic. Vers una teoria neurocultural dels espectacles vius*, col. «Acadèmia dels Nocturns», 24, 220 pàgs., 1.350 PTA.
 Revista de Crítica Literària *Diablotexto* 3, 498 pàgs., 2.500 PTA.
 Revista *Estudis* 23, 350 pàgs., 2.375 PTA.
 Sánchez Santiró, Ernest: *Científics i Professionals. Història de la Facultat de Ciències de València (1857-1939)*, col. «Cinc Segles», 1, 370 pàgs., 4.000 PTA.
 Teruel Planas, Elvira: *Retòrica, informació i metàfora*, col. «Aldea Global», 2, 316 pàgs., 3.400 PTA. (En coedició amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Jaume I)
 Valor, Enric: *Paraula de la terra*, col. «Honoris Causa», 14, 272 pàgs., 3.400 PTA.

FIRA DEL LLIBRE DE 1998

Servei de **P**ublicacions

de la

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Actes programats

23. 19 HORES.

QUATRE VEUS I UN PAÍS:

Manuel Sanchis Guarner: *el compromís cívic d'un filòleg*

Enric Valor: *Paraula de la terra*

Vicent Ventura: *un home de combat*

Francesc de P. Burguera: *l'obsessió pel país*

Presentació de la col·lecció «Paranimf»

Intervindran:

Pedro Ruiz Torres

Antoni Ferrando

Francesc de P. Burguera

25. 11 HORES.

Presentació del llibre *Viatge als orígens*

de la col·lecció «Sense Fronteres»

coeditada amb Edicions Bromera

Intervindran:

Juli Peretó

Jaume Bertranpetit

Cristina Junyent

Martí Domínguez

Un llibre

Dos llibres

Quatre llibres

27. 19'30 HORES.

Presentació de la col·lecció «El món de les nacions»
coeditada amb Editorial Afers

Intervindran:

Alfons Cucó

Gustau Muñoz

Pau Viciano

28. 19'30 HORES.

Presentació del llibre *El siglo de las mujeres*

de la col·lecció «Feminismos»

coeditada amb Ediciones Cátedra

i Instituto de la Mujer de Madrid

Intervindran:

Victòria Camps

Isabel Morant

Conxa Gisbert

30. 19'30 HORES.

CINC-CENTS ANYS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Presentació de la col·lecció «Cinc Segles»

Intervindran:

Pedro Ruiz Torres

Juli Peretó

Antoni Tordera

Mariano Peset

ABRIL 1998

JARDINS DELS VIVERS, VALÈNCIA

Els llibres

també senten la passió
de multiplicar-se en primavera